

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviap.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 2 2026

ЗМІСТ

Коротко про головне

Ушанування пам'яті жертв Голокосту
в Національному історико-меморіальному заповіднику «Бабин Яр».....3

Звернення Президента України В. Зеленського3

Аналітика

Політичні акценти

Закіров М.

Офіційний візит Президента України В. Зеленського
до Литви.....5

Тарасенко Н.

Підсумки першого року президентства Д. Трампа
в оцінках експертів.....11

Потіха А.

Участь української делегації у Всесвітньому
економічному форумі в Давосі: виступ Президента України.....24

Аулін О.

Сирія-2026: між регіональним лідерством Туреччини і безпековими інтересами Ізраїлю.....	34
--	-----------

Економічний ракурс

Кулицький С.

Українсько-польські економічні відносини у політичному контексті під час повномасштабної російсько-української війни (Продовження. Початок у № 1).....	40
---	-----------

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....	52
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....	57
Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки.....	68
Наукові видання НАН України.....	71

Коротко про головне

Ушанування пам'яті жертв Голокосту в Національному історико-меморіальному заповіднику «Бабин Яр»

«Якщо ми не будемо згадувати жертв Голокосту, то у фашизму є можливість знов переродитись і воювати проти людства», – зазначив Президент України.

Президент України В. Зеленський у Національному історико-меморіальному заповіднику «Бабин Яр» ушанував пам'ять жертв Голокосту.

«Це чіткий урок історії: коли ненависть проти одного народу не зупиняється, іншим не можна залишатися байдужими та стояти осторонь. Агресія та зневага до життя людей і цілих націй ніколи не повинні брати гору, і такий захист життя повинен бути відповідальністю не тільки сміливих, але й справді всього людства», – зазначив Президент України.

Глава держави наголосив, що вшанування пам'яті вбитих є важливим сигналом наступним поколінням, щоб не відбулося повторення трагедії. «Якщо ми не будемо збиратися, не будемо згадувати жертв, передусім жертв єврейського народу під час Голокосту, під час Бабиного Яру – більш ніж 100 тис. людей було вбито саме тут і закатовано, і мільйони людей – по всьому світу – якщо ми цього не будемо робити, то у фашизму є можливість народитися, знов переродитись у тій чи іншій державі та воювати проти людства. Проти найголовнішого – проти життя», – наголосив Президент.

Також у заході взяло участь понад 50 представників іноземних дипломатичних установ і міжнародних організацій та українські рабини.

В. Зеленський подякував присутнім дипломатам і їхнім країнам за підтримку України. «Україна йде таким складним шляхом, але шляхом точно до справедливості. Дякуємо вам. І вшануємо пам'ять усіх, безумовно, усіх жертв: дорослих, літніх, дітей – усіх, хто був закатований фашистським режимом», – зазначив глава держави.

Саме 27 січня 1945 р. було звільнено останніх в'язнів нацистського концтабору Аушвіц-Біркенау, де загинуло понад 1 млн осіб, більшість із яких – євреї. У 2005 р. Генасамблея ООН встановила 27 січня Міжнародним днем пам'яті жертв Голокосту (***Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2026. – 27.01***).

Звернення Президента України В. Зеленського

«Україна завжди є і буде на стороні миру, і єдиний, через кого ця війна досі триває, – Росія», – зазначив Президент України.

«Шановні українці, українки!

Коротко про цей день. Енергетика – фактично постійно триває відновлення після ударів, це стосується не тільки Києва, але й Харкова та області, Запоріжжя, Дніпровщини – Дніпра, Кривого Рогу, Чернігівщини, Сумщини – усі регіони, де ситуація найскладніша. Безперечно, у Києві викликів зараз найбільше. Я очікую від київської влади посилення роботи – багато міст і громад готові допомогти, уряд готовий допомогти, усі доручення, можливості є. Сто сімдесят чотири бригади працюють – це значний ресурс, який зараз спрямували на Київ. Є певні результати, але недостатні. Значна частина будинків без опалення, і серед них є ті, що без опалення – тривалий час. Я доручив уряду спрямувати додаткові ресурси. МВС працює по своїй лінії – масштабуємо пункти підтримки та обігріву. Всі в уряді працюватимуть із партнерами, щоб якомога швидше отримати саме додаткове обладнання. Я дякую всім нашим друзям, і це різні європейські країни: від Норвегії до Італії, Польща й Німеччина, держави Балтії, багато хто ще, хто зараз підтримує Україну, наші міста й багато робить для Києва.

Окремо говорили сьогодні з міністром оборони щодо захисту об'єктів енергетики, також із командувачем Повітряних сил ЗСУ. Командна ланка Повітряних сил має бути значно швидшою в захисті.

Сьогодні була також уже повна доповідь нашої делегації – хлопці повернулися після тристоронніх зустрічей. За довгий час був знову формат з американцями та росіянами. Встигли обговорити різні питання більше військового характеру – те, що стосується кроків для закінчення війни та реального контролю, моніторингу. Є питання, які мають бути підготовлені на наступну зустріч. Попередньо ми говорили про те, що команди зустрінуться ще раз у неділю. Буде добре, якщо вдасться прискорити цю зустріч. Україна буде максимально підготовленою по всіх речах, які мають бути обговорені та узгоджені. Україна завжди є і буде на стороні миру, і єдиний, через кого ця війна досі триває, – Росія. Потрібні реальні результати дипломатії. Щоб не було враження, що росіяни використовують і переговорний процес із дуже цинічною, жорсткою метою – відсувають нові заходи тиску на Росію, які могли б спрацювати. А тиск потрібен. Саме тиск і його наслідки – результат санкцій, результат блокування російських операцій – усе це працює на зупинку війни. Треба, щоб партнери про це не забували. Я дякую всім, хто з Україною! Дякую всім, хто нам допомагає!

Слава Україні!» (Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2026. – 26.01).

Аналітика

Політичні акценти

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

Офіційний візит Президента України В. Зеленського до Литви

Безпрецедентна активізація міжнародних контактів України, яка відбулася в роки широкомасштабного вторгнення російських військ, триває вже так довго та з такою інтенсивністю, що багатьма сприймається як звична й цілком нормальна практика. Проте люди, які займаються аналізом політичних подій на фаховому рівні, можуть підтвердити, що рівень і кількість зустрічей очільників держав, офіційних та робочих візитів, міжнародних самітів і двосторонніх переговорів, вагомість підготовлених і підписаних угод набагато перевищує за масштабами весь попередній період незалежної України, починаючи з 1991 р.

Український дипломатичний корпус та всі державні інституції, задіяні в розробленні та реалізації зовнішньополітичної діяльності, демонструють надзвичайну оперативність. Зокрема, закордонні візити Президента України або візити іноземних делегацій в Україну, які раніше відбувалися з періодичністю в декілька місяців, тепер відбуваються практично щотижня, а були прецеденти, коли протягом одного тижня або навіть доби до України приїздили одразу декілька закордонних високопосадовців. Наприклад 20 і 21 січня 2023 р. до Києва одночасно прибули Президент США Д. Байден, Прем'єр-міністр Італії Д. Мелоні та директор-розпорядник МВФ К. Георгієва. Спостерігачі наголошують, що у звичайних умовах такі візити, по-перше, ніколи не збігаються, по-друге, стають приводом для обговорення, експертного аналізу і вивчення на декілька тижнів до запланованої події та на тижні після неї. Проте найбільший військовий конфлікт у Європі від часів Другої світової війни диктує свої умови і створює нову реальність, у якій звичайні норми й порядок у тому числі в міжнародній політиці не діють.

Не став винятком і минулий тиждень для української політики. Вагомий дипломатичний тиждень, який розпочався участю Президента України В. Зеленського в Міжнародному економічному форумі в Давосі та особистою зустріччю з Президентом США Д. Трампом, завершився офіційним візитом Президента України та першої леді України до Литви. Офіційний Вільнюс і литовський народ з перших днів широкомасштабної війни Росії проти України надає всебічну підтримку нашій країні та стоїть в авангарді закордонних партнерів, що сприяють розвитку міжнародних відносин та співробітництва України і ЄС. Така позиція Литви спирається не лише на розуміння безпосередньої загрози, що існує для країн Балтії, а й на спільний історичний досвід українського та литовського народів, які протягом віків вели боротьбу

проти російських імперських зазіхань. Зокрема, у програмі офіційного візиту було заплановано участь у заходах до 163-ї річниці Січневого повстання поляків, литовців, українців і білорусів проти Російської імперії в 1863–1864 рр. Повстанці прагнули звільнення від російського панування і відновлення незалежності народів, що входили до колишньої Речі Посполитої.

Програмою візиту передбачено також зустріч президентів України, Литви та Польщі в рамках Люблінського трикутника. За результатами зустрічі президенти виступили на спільній пресконференції. Під час свого виступу Президент Литви Г. Науседа зазначив, що бажає інтеграції України в безпекову ситуацію у Європі, та підкреслив потребу «вчитися з досвіду України». При цьому він додав, що «Литва також вже зараз швидко зміцнює свої оборонні сили – цього року ми витратимо майже 5,4 % нашого ВВП на національну оборону, а це з найвищих показників НАТО», підкресливши своє задоволення, що Польща йде таким же шляхом. Г. Науседа також вказав, що «Литва прагне, аби Україна до 2030 р. стала членом Європейського Союзу, і це було б вирішальним кроком для забезпечення довгострокової стабільності, безпеки й процвітання не лише в Україні, а і в усьому регіоні». «Це стратегічний інтерес Литви, на якому ми хочемо продовжити зосереджуватися під час нашого головування в Раді ЄС у 2027 р.», – наголосив Г. Науседа. Крім того, він підкреслив, що «відбудова України має відбуватися зараз, а не колись у далекому майбутньому», і згадав, що його держава вже сьогодні докладається до відновлення українських шкіл, медичних закладів, медичної інфраструктури, називаючи останній литовський фінансовий внесок у розмірі 100 млн євро. Також Президент Литви оголосив, що «співпраця між країнами Люблінського трикутника у сфері історичної пам'яті має великий потенціал». «Цього року ми з нетерпінням чекаємо на велику конференцію литовських, польських та українських істориків», – зазначив глава держави. Водночас він публічно привітав Президента України В. Зеленського з його Днем народження та зазначив, що «найліпше святкувати день народження там, де ви маєте надзвичайно багато друзів, як-от у Литві – так було у 2023 р. на зустрічі НАТО, так було й сьогодні» (URL: <https://slawa.tv/91239674/navrotskij-zelenskij-ta-nauseda-u-vilnyusi-pro-shcho-govorili-na-preskonferentsi>).

Отже, виступ Президента Литви Г. Науседи підтвердив рішучу позицію продовжувати всебічну підтримку України й розвиток двосторонніх відносин між країнами. Важливою складовою подальшої співпраці має стати також співробітництво в гуманітарній сфері, що сприятиме розвитку й зміцненню суспільного діалогу, порозумінню між народами. Беззастережна підтримка курсу України на європейську інтеграцію в сукупності із зростанням оборонного бюджету Литви свідчать про визнання ролі нашої країни як одного з важливих компонентів безпеки й стабільності на континенті.

Водночас Президент Литви звернувся до свого польського колеги К. Навроцького та зазначив, що, «коли ми з вами вперше зустрілися, я одразу ж відчув, що ми з вами домовимося, що ми з багатьох питань маємо спільну

думку». «Ваше лідерство в керуванні Польщею в такий важкий час так само дуже гарний знак, що відносини між Литвою й Польщею будуть тільки сильнішими», – наголосив Г. Науседа під час пресконференції (URL: <https://slawa.tv/91239674/navrotskij-zelenskij-ta-nauseda-u-vilnyusi-pro-shcho-govorili-na-preskonferentsi>).

У свою чергу Президент України В. Зеленський подякував Г. Науседі та К. Навроцькому за зустріч, поділившись міркуваннями, що «відносини між нашими країнами такі особисті зустрічі можуть тільки зміцнювати». «Дуже хочеться, щоб ми й надалі завжди були разом – українці, литовці, поляки й сьогодні з нами були також представники вільної Білорусі. Настане день, коли Білорусь буде разом з нами усіма у Європі, я впевнений, що люди Білорусі на це заслуговують», – додав він. Таке саме сподівання згодом висловив і Президент Польщі К. Навроцький.

Подякувавши Польщі та Литві за підтримку в контексті російських обстрілів енергетичної інфраструктури, В. Зеленський оголосив про свою домовленість з К. Навроцьким, що «наші команди будуть працювати й далі щодо питань програм SAFE і PURL, які справді нам допомагають». Завдяки PURL наші європейські друзі можуть закуповувати ракети для ППО, що для нас дуже важливо. Нова програма Європи “SAFE” потребує принципових рішень. На мою думку, повинен бути чіткий відсоток на спільне виробництво з Україною – і тоді буде швидкий результат», – додав В. Зеленський. Водночас він висловив радість, що «Литва й Польща підтримують Україну в Європейському Союзі». «Для нас одна з гарантій безпеки для України – це членство у Європейському Союзі. Саме тому ми говоримо завжди про 2027 р., Литва говорить до 2030 р. й адвокатує наше європейське членство, і ми розраховуємо на підтримку, зокрема в час головування Литви в Раді ЄС у 2027 р.», – зазначив голова Української держави (URL: <https://slawa.tv/91239674/navrotskij-zelenskij-ta-nauseda-u-vilnyusi-pro-shcho-govorili-na-preskonferentsi>).

Отже, акцентування уваги на євроінтеграційних планах нашої країни залишається одним з пріоритетів зовнішньополітичної діяльності. Окремим стимулом служить висловлення підтримки цього курсу з боку переважної більшості європейських країн. Разом з тим слід зазначити, що негативне ставлення до українських планів євроінтеграції з боку окремих політичних діячів, на думку більшості спостерігачів, не мають об’єктивного підґрунтя і викликані їхніми політичними амбіціями, які здебільшого спираються або на пряму чи опосередковану допомогу від РФ, або відображають їхню орієнтацію на правий популізм та відповідну частину електорату. Тим не менше Президент України В. Зеленський постійно намагається додати більшої конкретики в зміст переговорів.

При цьому, додав Президент Польщі, євроінтеграція України не була предметом сьогоднішньої розмови лідерів держав, а Г. Науседа назвав озвучення дат вступу тим стимулом, який повинен створювати політичні

амбіції й мобілізацію до дій. В. Зеленський зі свого боку додав, що «технічно Україна буде готова вже в першому півріччі 2026 р. до відкриття всіх переговорних кластерів». Також він пояснив, що «ми хочемо конкретну дату в нашому договорі про закінчення війни, щоб потім всі сторони дотримувались цих домовленостей, включаючи агресора, який, можливо, буде підписуватися під планом з 20 пунктів, щоб потім нас ніхто більше не блокував» (URL: <https://slawa.tv/91239674/navrotskij-zelenskij-ta-nauseda-u-vilnyusi-pro-shcho-govorili-na-preskonferentsi>).

Важливим чинником розвитку міжнародної співпраці в Східній Європі є не лише спільна історія народів, а й спільна загроза, яка зберігається до сьогодні – Україна вже понад чотири роки протистоїть відкритій агресії ворога, який загрожує й нашим сусідам. До того ж стабільність у регіоні має вирішальне значення й для цілого Європейського континенту. Зокрема, Президент Польщі К. Навроцький під час свого виступу вказав, що формат Люблінського трикутника важливий також і для Західної Європи, особливо у світлі того, що Польща, Литва та Україна вже понад 160 років протистоять тій самій загрозі – Росії у її царському, більшовицькому чи путінському вияві. «Держави Центральної та Східної Європи не помилялися у своїх оцінках російської загрози також в ті часи, коли Західна Європа зосереджувалася на кліматичній політиці або на прийомі нелегальних мігрантів. Варто, щоб голос цієї Європи й таких форматів, як Люблінський трикутник, чули в усьому світі», – наголосив Президент Польщі. Також К. Навроцький схвально висловився щодо оборонних витрат Литви в розмірі 5,4 % ВВП, зокрема про інвестицію в новий військовий полігон у Капчаместісі біля кордону з Польщею, де зможе тренуватися також і польська армія. За словами Президента Польщі, під час сьогоднішньої тристоронньої зустрічі «багато часу було присвячено трансатлантичним відносинам», чому сприяло представлення В. Зеленським перебігу переговорів в Абу-Дабі. Іншою темою розмови була економічна ситуація. К. Навроцький оголосив, що запрошення Польщі до G20 дає регіону великий шанс, із чим погодилися В. Зеленський і Г. Науседа. «Польща як представник усього регіону в G20 буде просто голосом наших досягнень і трансформації, і це природно пов'язується з тим, про що я говорив з Президентом України – з конференцією з відбудови України, яка у 2026 р. – а така воля Президента Зеленського – відбудеться у Варшаві», – заявив К. Навроцький (URL: <https://slawa.tv/91239674/navrotskij-zelenskij-ta-nauseda-u-vilnyusi-pro-shcho-govorili-na-preskonferentsi>).

На двосторонніх зустрічах у Литві президенти обговорювали також нагальні питання співпраці й допомоги Україні в найбільш складну зиму від початку широкомасштабного вторгнення російських військ в Україну. Зокрема, Президент України повідомив про обговорення з Президентом Литви підтримки української енергосистеми та армії. «Росія щоденно атакує нашу енергетику. Поінформував Гітанаса про це і також про потреби України для енергетичної стійкості та зміцнення ППО», – написав Президент. Він заявив,

що Литва вже ухвалила рішення допомогти українським містам і громадам – передати майже 100 генераторів (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/zelenskiy-u-litvi-obgovoriv-z-nausedoyu-dopomogu-generatorami-i-novi-oboronni-proyekti-50578313.html>). Також з відкритих джерел стало відомо про домовленості щодо відкриття у Вільнюсі експортної платформи зброї.

Разом з тим у литовській столиці відбулася перша двостороння зустріч Президента України В. Зеленського з лідеркою білоруської опозиції С. Тихановською. З огляду на той факт, що після придушення режимом О. Лукашенка протестів у Білорусі у 2020 р. значна частина опозиціонерів переїхала в Україну, а також враховуючи активну участь громадян Білорусі в збройному захисті нашої країни від російських загарбників, ця зустріч була цілком виправданою й очікуваною. «Від імені білорусів я висловила повну солідарність з українським народом, який бореться за свободу, та глибоку повагу до виняткового лідерства Президента Зеленського», – написала С. Тихановська в соцмережі “Х”. Вона поінформувала, що під час зустрічі сторони обговорили білорусів, які підтримують Україну, волонтерів, активістів та партизанів, ув’язнених за солідарність, а також ситуацію з білоруськими волонтерами, які перебувають у полоні, і білорусами, які мешкають в Україні. «Я подякувала Президенту Зеленському та його команді за те, що прийняли останню групу звільнених білоруських політичних в’язнів», – написала С. Тихановська. Під час зустрічі, за словами лідерки білоруської опозиції, обговорювалися подальші кроки щодо звільнень, санкцій, відповідальності самопроголошеного президента Білорусі О. Лукашенка і його спільників, а також спільна стратегія з європейськими, американськими та іншими демократичними партнерами. Вона висловила вдячність В. Зеленському за його «сильні слова» під час вшанування пам’яті учасників Січневого повстання 1863 р., за чітку підтримку демократичної Білорусі з боку України та розмежування білоруського народу й режиму Лукашенка. Крім того, С. Тихановська висловила бажання поглибити співпрацю з Україною, заявивши про нерозривний зв’язок майбутнього вільної України та вільної Білорусі (URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-politics/4084280-zelenskij-zustrivsa-z-tihanovskou-u-vilnusi.html>). Отже, розширення зав’язків з білоруською опозицією, на думку експертів, підтверджує визнання Україною вкладу білорусів у відстоювання нашої незалежності, демонструє підтримку боротьби білоруського народу за свободу та створює підвалини розбудови добросусідських відносин з майбутньою вільною Білоруссю.

За висновками спостерігачів, візит В. Зеленського до Вільнюсу має особливе значення з огляду на зростаючу роль України в регіоні. Зокрема, О. Буряченко, професор Київського авіаційного інституту, президент Міжнародного інституту дослідження безпеки, зазначає: «Європейські країни, особливо у східній частині, усвідомлюють: Росія не зупиниться. І вже не

стільки Європа намагається забезпечити безпеку України, скільки Європа відчуває, наскільки важливу роль Україна вже зараз, ще до повноцінного членства в ЄС, відіграватиме у їхній власній безпеці... По кордонах Польщі та Литви проходить так званий Сувальський коридор, який давно є об'єктом військових зазіхань й агресії Кремля. Ба більше, саме його в Москві формулюють як одну з першопричин можливої війни проти Європи... Зараз у Балтійському морі відбувається ряд кроків з диверсифікації військової та логістичної інфраструктури. І ми бачимо, наскільки Литва активізувалася, намагаючись бути корисною як США, так і Європі. Ба більше, була запропонована відповідна ініціатива й Україні – розглядати Литву як морський оборонний хаб. Для нас це, безумовно, вигідно, адже саме через Литву, через морські порти й морську логістику проходить, зокрема, ініціатива із закупівлі американського озброєння за європейські кошти для України. Чим більший статус і виокремлення в окремий логістичний трек, тим швидше відбувається постачання зброї (URL: <https://uatv.ua/uk/nadijnyj-soyuznyk-i-guchnyj-golos-u-yeuropi-lytva-posylyuye-pidtrymku-ukrayiny-u-vijskovij-ta-energetychnij-sferah>).

Отже, ми бачимо об'єктивну величезну зацікавленість учасників зустрічі у Вільнюсі розвивати співробітництво, а усвідомлення безпосередньої загрози лише додає динаміки в процес. Крім того, і Польща, і Литва розуміють роль України в збереженні наявної безпеки для себе та намагаються збільшити свою участь у логістичному забезпеченні. За висновком більшості спостерігачів, у цинічному і вкрай прагматичному світі вирішальну роль відіграє конкретна користь від певного суб'єкта або його власна міць. З огляду на цей висновок зустріч президентів Литви, України, Польщі є важливим кроком у напрямі зміцнення своїх позицій.

«Ми також чудово розуміємо, що така мілітаризація Литви, у якій, звісно, зацікавлена й Польща, – це передусім про найнебезпечнішу ділянку у Європі з погляду забезпечення спільної європейської безпеки. І саме в цьому контексті Україна може відіграти дуже серйозну роль. Зараз із погляду політики ми ставимо в пріоритет саме європейські гарантії безпеки, а це насамперед членство України у Європейському Союзі вже у 2027 р. Ми розраховуємо за допомогою наших партнерів отримати конкретну дату, адже всі кластери ми готові відкрити вже в першій половині 2026 р.», – підсумував О. Буряченко (URL: <https://uatv.ua/uk/nadijnyj-soyuznyk-i-guchnyj-golos-u-yeuropi-lytva-posylyuye-pidtrymku-ukrayiny-u-vijskovij-ta-energetychnij-sferah>).

У свою чергу О. Постернак, політтехнолог, керівник Центру політичної розвідки, відзначив ще одну важливу новину, пов'язану із самітом: ідеться про зміцнення литовського кордону з Росією, включно зі створенням масштабної моніторингової системи. Вона включатиме як дрони, так і роботизовані наземні системи для виявлення порушень кордону з боку РФ. «Литва майже завжди однією з перших відгукується і простягає руку допомоги. І це пов'язано не лише з історичними зв'язками польського, українського та литовського народів, а й з особистісним чинником. Ідеться про старанність

Президента Литви, який, маючи лідерський потенціал і широкі міжнародні зв'язки, зміг вплинути на позиції ряду інших європейських лідерів у питанні підтримки України – зробити цю підтримку більш ресурсною й більш істотною... У литовській політичній еліті сьогодні, мабуть, існує максимальний консенсус – як між опозиційними партіями, так і між владою. Так, у них періодично виникали внутрішні проблеми, але український чинник ніколи не ставав причиною розбрату чи політичних маніпуляцій. Україна для Литви – це приклад боротьби з російською імперською машиною не лише на ідеологічному рівні, а й на рівні практичного досвіду: використання сучасної техніки, нових оборонних технологій, аналізу поведінки армії РФ у реальних бойових умовах. Литві важливо розуміти, як захищати себе, спираючись на український досвід. Водночас Україні Литва потрібна як голос у Європі, як країна, здатна супроводжувати Україну на шляху до ЄС (URL: <https://uatv.ua/uk/nadijnyj-soyuznyk-i-guchnyj-golos-u-yevropi-lytva-posylyuye-pidtrymku-ukrayiny-u-vijskovij-ta-energetychnij-sferah>).

Отже, аналіз питань, піднятих на вільнюському саміті президентів України, Литви й Польщі, свідчить про об'єктивний взаємозв'язок країн, який спирається на спільність історії, нагальну необхідність протистояння загальній загрози та ефективній протидії агресії. За результатами зустрічі можна стверджувати, що було здійснено важливий крок на шляху розвитку взаємовідносин та укріплення статусу країн у системі як регіональної, так і загальноєвропейської безпеки.

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Підсумки першого року президентства Д. Трампа в оцінках експертів

Минув рік від початку другого терміну президентства Д. Трампа в Сполучених Штатах Америки. Його друга каденція почалася з гучних обіцянок, багато з яких він згодом або спростовував, або кардинально змінював закладені в них сенси, або ж виконував у незвичний чи несподіваний спосіб, що дало привід вважати Д. Трампа ключовим ньюсмейкером світу у 2025 р.

Під час своєї інавгураційної промови 20 січня 2025 р. 47-й президент США проголосив «золотий вік Америки» та фактично оголосив про так звану «доктрину Донро» – сучасну версію доктрини Монро, спрямовану на домінування США в Західній півкулі. Д. Трамп висловив намір розширити територію Сполучених Штатів Америки, зокрема повернути контроль над Панамським каналом, приєднати Гренландію та Канаду. Загалом, його риторика з першого дня президентства показала, що США більше не обмежуватимуться традиційними кордонами, якщо це стосується національних інтересів або економічної вигоди. Це задало тон усьому

подальшому року, де територіальні амбіції стали однією з центральних тем політики нової адміністрації.

Головною історією всередині США стало посилення імміграційної політики на виконання ключової передвиборчої обіцянки Д. Трампа. Потік нелегальних іммігрантів через південний кордон, який викликав значне невдоволення американців, було фактично зведено нанівець. Потому було проведено «найбільшу депортацію в історії США» (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/pershyy-rik-druhoho-prezydentstva-trampa/33654770.html>).

Для спрощення прийняття одноосібних рішень Д. Трамп почав користуватися правом оголошувати режим надзвичайної ситуації, використовуючи його як зручний привід обійти законодавчі перешкоди. За рік Д. Трамп оголошував надзвичайні ситуації в країні 10 разів. Наприклад, «надзвичайна ситуація» з опіоїдами на північному кордоні виправдовувала його рішення обійти схвалення Конгресу і ввести мита на товари з Канади за нібито заповнення США нелегальним фентанілом (насправді менше 1 % цього наркотику надходить до США з Канади). «Надзвичайна ситуація» в енергетичній сфері національного масштабу призвела до дозволу буріння нафтових свердловин на охоронюваних федеральних територіях і затягування проведення екологічних експертиз. У міжнародній торгівлі «надзвичайна ситуація» надала юридичне обґрунтування рішенням Д. Трампа обійти Конгрес і ввести мита на товари з різних країн.

Водночас Д. Трамп намагався обійти федеральних суддів, які блокували деякі з його дій, використовуючи механізм екстрених запитів до Верховного суду. У перший рік своєї роботи він домагався якнайшвидшого прийняття рішень Верховним судом 31 раз, набагато частіше, ніж будь-який попередник. Консервативна більшість суду в 22-х із цих справ стала на бік Д. Трампа, дозволивши йому продовжувати свою політику, поки юридичні позови розглядаються в судах нижчої інстанції.

Одним з найбільш суперечливих аспектів першого року президентства Д. Трампа стала торговельна політика. У квітні 2025 р. Президент США офіційно оголосив День визволення Америки. Під цим дивним терміном розумілися масштабні тарифи та мита – універсальний 10-відсотковий базовий тариф на весь імпорт, а також спеціальні тарифи проти країн з найбільшим торговим дефіцитом. Під удар потрапили навіть найближчі союзники, включаючи Європейський Союз, для якого ставки в середньому зросли на 20 % (URL: <https://podrobnosti.ua/2511086-obtsjav-mir-za-24-godini-scho-naspravd-prins-rk-prezidentstva-trampa.html>).

Глобальні мита загострили відносини як із союзниками, так і з противниками США, порушивши ланцюжки поставок і бізнес-планування, а також призвівши до зростання споживчих цін. Д. Трамп обіцяв трильйони доларів доходів від мит, які дали б змогу фінансувати програми й скоротити дефіцит бюджету США. Цього не сталося. У 2024 р. дефіцит федерального

бюджету США становив 1,82 трлн дол., у 2025 – 1,78 трлн дол. Протягом року Д. Трамп використовував і продовжує використовувати мита як інструмент тиску, погрожуючи Бразилії, Індії, Данії, Канаді, Франції та іншим партнерам ще жорсткішими обмеженнями, якщо вони не підуть на поступки Вашингтону. Особливо масштабною стала торгова війна з КНР. За рік тарифи для Китаю то підіймалися до 145 %, то зменшувалися, то знову зростали (URL: <https://thepage.ua/ua/politics/yakij-shlyah-do-posadi-prezidenta-imperatora-tramp-projshov-za-rik>).

Ключове законодавче досягнення першого року президентства Д. Трампа – The Big Beautiful Bill («Великий і прекрасний закон»), який зробив постійними запроваджені ним у 2017 р. податкові пільги та додав до них нові, підвищив витрати на оборону та боротьбу з нелегальною імміграцією. Це спричинило додаткові витрати бюджету, тож пошуки економії дійшли до соціальних програм. Було посилено правила Medicaid (програми медичного страхування для малозабезпечених) та обмежено програму продуктових талонів для бідних SNAP, скасовано дотації на «зелену» енергію, запроваджені за Д. Байдена. За оцінками експертів, законопроект збільшить держборг і призведе до втрати соціального захисту великою кількістю людей, що може негативно вплинути на електоральні позиції республіканців на виборах до Конгресу наприкінці 2026 р. (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/pershyy-rik-druhoho-prezydentstva-trampa/33654770.html>).

Та найяскравіші події першого року президентства Д. Трампа відбувалися на зовнішньополітичній арені. З початком другої каденції Д. Трамп оголосив про намір вивести США з міжнародних угод та організацій, включаючи Паризьку угоду про клімат, Всесвітню організацію охорони здоров'я та Раду ООН з прав людини. На початку 2026 р. він підписав указ про виключення Америки із ще 66 міжнародних організацій. Також було різко скорочено обсяг іноземної допомоги, яка тривалий час була для США способом нарощування «м'якої сили» у світі. У 2023 р. на США припадало 43 % всього державного фінансування гуманітарної допомоги у світі. Зараз від цього залишилася лише невелика частина (URL: <https://thepage.ua/ua/politics/yakij-shlyah-do-posadi-prezidenta-imperatora-tramp-projshov-za-rik>).

У червні 2025 р. США разом з Ізраїлем завдали масованих авіаударів по ядерних об'єктах Ірану. Д. Трамп заявив, що іранська ядерна програма була «повністю знищена», хоча розвідка пізніше повідомила лише про часткові руйнування. Ця ескалація супроводжувалася повною підтримкою дій Ізраїлю в регіоні.

Згодом, уже наприкінці 2025 – початку 2026 р. Президент США також відкрито закликав іранців до повалення режиму під час масових протестів в Ісламській республіці, обіцяючи підтримку протестувальникам і заявляючи, що американські сили перебувають у стані повної бойової готовності. Його риторика щодо Ірану залишалася максимально жорсткою протягом усього року, включаючи погрози ще потужніших ударів. Утім, станом на 20 січня

2026 р. все це залишилося лише словами, хоча загалом за рік Д. Трамп віддав накази про нанесення авіаударів по семи країнах: Ірану, Сирії, Іраку, Ємену, Нігерії, Венесуелі, Сомалі (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/pershyy-rik-druhoho-prezydentstva-trampa/33654770.html>).

Увесь рік Д. Трамп намагався зупинити війну РФ проти України. Попри гучні запевнення зробити це за одну добу, Д. Трамп не продемонстрував очікуваного прориву у врегулюванні конфлікту. Натомість публічні прогнози американського лідера щодо термінів закінчення війни зазнавали постійних та істотних змін. Початкова теза про встановлення миру за 24 год трансформувалася в заяви про можливість врегулювання конфлікту за два-три тижні, потім за 100 днів, півроку, до кінця року. Водночас позиція Вашингтона ставала менш категоричною й еволюціонувала від ідеї активного примусу агресора до миру до фокусу на затяжних переговорних процесах. Протягом 2025 р. Д. Трамп, держсекретар М. Рубіо, спеціальний посланник С. Віткофф та бізнесмен Д. Кушнер проводили інтенсивні консультації з українськими та російськими представниками. Однак численні дзвінки та зустрічі не принесли реального результату. Київ офіційно підтримував зупинку вогню, погоджуючись з прагматичним й амбітним підходом американської сторони, тоді як Росія постійно відтягувала цей процес, намагаючись захопити якомога більше українських територій.

Одним з найгучніших дипломатичних скандалів за цей час стала зустріч Д. Трампа з Президентом України В. Зеленським 28 лютого 2025 р. Переговори в Овальному кабінеті, які трансливалися на весь світ, швидко перетворилися на доволі агресивну сварку, наслідком якої стало призупинення надання військової та розвідувальної допомоги Україні. Хоча окрему допомогу пізніше формально відновили після згоди Києва на умови 30-денного припинення вогню, цей інцидент повністю зруйнував попередній рівень довіри. Д. Трамп чітко показав, що підтримка України тепер залежить від виконання його умов (URL: <https://ua.news/ua/world/rik-z-inavguratsiyi-trampa-naiguchnishii-podii-dovkola-prezidenta-ssha>).

Протягом року Президент США провів сім зустрічей із Президентом України В. Зеленським та один раз особисто зустрівся з Путіним. Ці переговори відбулися в серпні минулого року на Алясці. Попри статус Путіна як особи, яку розшукує Міжнародний кримінальний суд, Д. Трамп особисто прийняв російського лідера з надзвичайними почестями. Під час зустрічі Д. Трамп називав Путіна «чудовим сусідом» і заявляв, що вони нібито домовилися з більшістю питань. Саміт, утім, завершився *de facto* нічим: він не приніс миру або хоча би припинення вогню в Україні, але продемонстрував готовність Д. Трампа гучно та символічно вивести Путіна з міжнародної ізоляції. Цей жест став символом нової американської політики епохи Д. Трампа, коли особисті «чудові стосунки» з диктаторами ставляться вище за колективну безпеку, міжнародні норми та просто здоровий глузд.

Натомість Україні США більше не надають зброю та гроші. Вашингтон запровадив систему, коли американську зброю купують союзники НАТО, а потім передають Україні. На відміну від адміністрації Д. Байдена, яка за два роки повномасштабної війни (2022–2024) виділила Україні понад 135 млрд дол. допомоги, за президентства Д. Трампа на 2026–2027 рр. Сполучені Штати Америки виділили Україні 800 млн дол. у межах оборонного бюджету – по 400 млн на кожен рік – для фінансування закупівель нового озброєння для ЗСУ через американські компанії.

У свій час Д. Трамп заявив, що, якщо Путін і В. Зеленський не захочуть закінчити війну, він натисне на обох. Він дійсно ввів санкції проти найбільших енергетичних компаній РФ, і ці санкції в перспективі зменшать економічні можливості Росії для ведення війни, але цього недостатньо. Більше того, він здійснив явно проросійські кроки, зокрема заблокував конфіскацію заморожених активів РФ, чого домагалися країни ЄС, щоб «не зірвати мирний процес». Д. Трамп також наполягає, щоб Україна віддала Росії Донбас, навіть ті його частини, які перебувають під контролем української влади та армії. Після чергової розмови з Путіним Д. Трамп не надав Україні Tomahawk. Він не каже жодного слова про щоденні удари РФ по українських містах та енергооб'єктах, спрямовані на те, щоб залишити людей без джерел тепла. Тож поширеною є теза про те, що за підсумками першого року другого президентства Д. Трампа він виглядає більше як союзник Путіна, з яким прагне торгувати й заробляти, а не як миротворець, який хоче зупинити вбивства (URL: <https://bukvy.org/pidsumky-roku-prezydentstva-trampa-dlya-ukrayiny>).

Д. Трамп 3 січня 2026 р. вчергове шокував світ гучною військовою авантюрою, наказавши провести операцію «Абсолютна рішучість» у Венесуелі. Під час нічного рейду елітні підрозділи США атакували резиденцію венесуельського президента Н. Мадуро в Каракасі. Адміністрація Д. Трампа кваліфікувала вторгнення як «правоохоронну акцію» з метою притягнення Н. Мадуро до відповідальності за звинуваченнями в наркотероризмі та торгівлі зброєю. Н. Мадуро негайно привезли до Нью-Йорка, де він постав перед федеральним судом. Цей крок викликав обурення в Латинській Америці та звинувачення в порушенні міжнародного права, проте Д. Трамп публічно заявив щось на кшталт «вчиняю те, що вважаю за потрібне, і нічого ви мені не зробите».

Одним з найбільш абсурдних і тривожних кейсів цього року стали спроби Д. Трампа захопити Гренландію – арктичний острів, який належить Данії. Коли Копенгаген та місцева гренландська влада вкотре відмовилися від продажу території, Д. Трамп перейшов до відкритого шантажу, не виключаючи навіть військового втручання. Він заявив, що Гренландія має бути частиною США через свої ресурси та стратегічне значення, а також пояснив це протидією Росії й Китаю.

Криза особливо загострилася вже в січні 2026 р., коли Д. Трамп оголосив про нові тарифи проти Данії та інших союзників по НАТО за проведення військових навчань на острові. Він назвав присутність європейських військ у Гренландії «провокацією проти США» та пообіцяв підвищити мита до 25 %, поки не буде досягнуто домовленості про передачу острова Сполученим Штатам Америки. Ці дії поставили під загрозу єдність Альянсу, викликавши масові антиамериканські протести в Данії та на самій Гренландії.

І нарешті, у контексті міжнародної діяльності Д. Трампа не можна не згадати Раду миру (Board of Peace), офіційне заснування якої відбулося на Всесвітньому економічному форумі у Давосі 22 січня. Спільно з представниками та лідерами Парагваю, Узбекистану, Косово та ще 16 країн Д. Трамп урочисто підписав статут нової організації, очолюваної ним же довічно. До виконавчого комітету, серед інших, увійшли держсекретар США М. Рубіо, зять Президента США Д. Кушнер та експрем'єр-міністр Великої Британії Т. Блер.

Під час церемонії підписання Д. Трамп заявив, що нова організація співпрацюватиме з ООН, однак не прагнучиме замінити організацію в розв'язанні глобальних проблем. Першим та одним з головних напрямів стануть зусилля щодо реалізації угоди про припинення війни між Ізраїлем та ХАМАС у Секторі Газа. Там новий орган повинен наглядати за демілітаризацією та поетапною реконструкцією території. Крім того, у його віданні буде роззброєння ХАМАС, розгортання міжнародних сил стабілізації, а також контроль за роботою тимчасової цивільної адміністрації в Газі. На думку Президента США, якщо така модель спрацює в Газі, її можна буде використати й для інших затяжних конфліктів у всьому світі.

Стати членами Ради миру можуть ті країни, яким Вашингтон надіслав запрошення. Таких, за даними ЗМІ, близько 50 – серед них і Україна, а також країна-агресор Росія. Термін повноважень країн-членів становитиме три роки, але ті держави, які внесуть 1 млрд дол., можуть розраховувати на безстрокове членство. Внесені гроші планують направляти для фінансування діяльності ради та практичного вирішення конфліктів (URL: <https://www.slovoidilo.ua/2026/01/23/infografika/polityka/rada-myru-trampa-yaki-krany-uvijshly-orhanizacziyi-ta-choho-yiyi-stvoryly>).

Світові уряди з обережністю поставилися до ініціативи Президента США Д. Трампа щодо створення глобальної Ради миру, побоюючись, що новий формат може підрвати роль і мандат Організації Об'єднаних Націй. Лише Угорщина дала беззастережну згоду на участь у новому органі. Прем'єр-міністр В. Орбан назвав запрошення «почесним» і підтвердив участь своєї країни. Інші уряди утрималися від публічних заяв. Представники ряду держав на умовах анонімності висловили занепокоєння тим, що ініціатива США може зашкодити роботі ООН і створити паралельну систему ухвалення рішень у сфері міжнародної безпеки.

Уперше питання щодо ймовірної «конкуренції» між Радою миру Д. Трампа та ООН постало на тлі появи статуту нової організації. У преамбулі документа йдеться про те, що «для тривалого миру потрібні прагматичне судження, розумні рішення та сміливість відійти від підходів та інституцій, які занадто часто виявлялися неефективними». Також зазначається, що «потрібен більш гнучкий та ефективний міжнародний орган з миротворчості».

Безпосередньо Д. Трамп під час спілкування з журналістами в Білому домі заявив, що його новостворена Рада миру може замінити Організацію Об'єднаних Націй, яку він неодноразово критикував та звинувачував у тому, що вона начебто не підтримує його зусилля з припинення конфліктів у світі. «ООН просто не була дуже корисною. Я великий прихильник потенціалу ООН, але вона ніколи не реалізувала його повною мірою. ООН мала б врегулювати кожен з воєн, які я врегулював. Я ніколи не звертався до них, навіть не думав про це», – зазначив Президент США (URL: <https://espresso.tv/svit-zaproshennya-na-milyard-dolariv-shcho-take-rada-miru-trampa-i-navishcho-vona-yomu>).

Засновником і першим головою Ради миру в Статуті організації прямо вказаний Д. Трамп. Він має максимально широкі повноваження, фактично зосереджуючи у своїх руках управління всіма процесами. Він формує та розпускає допоміжні органи, визначає порядок денний, призначає членів Виконавчої ради, має право вето на всі ключові рішення, ухвалює остаточні рішення щодо продовження або припинення членства держав, є фінальною інстанцією в тлумаченні Статуту. Крім того, саме голова визначає умови та момент ліквідації Ради миру загалом. Натомість передбачений Статутом механізм стримування його повноважень є мінімальним. Усунення або заміна голови можливі лише в разі його добровільної відставки або визнаної неієздатності, та лише за одностайного рішення Виконавчої ради.

Водночас представник Генерального секретаря ООН А. Гутерріша зазначив, що держави-члени мають право об'єднуватися в різні формати співпраці, однак Організація Об'єднаних Націй продовжуватиме виконувати свій мандат. Голова Генеральної асамблеї ООН А. Бербок, не коментуючи ініціативу безпосередньо, заявила, що ООН залишається єдиною інституцією з моральним і правовим мандатом об'єднувати всі країни світу, застерігши, що відмова від цього принципу може призвести до «дуже темних часів» (URL: <https://glavnoe.in.ua/news/svitovi-lidery-oberezhno-reahuyut-na-inicziatyvu-trampa-zi-stvorenniya-rady-miru>).

Наразі членами Раду миру, крім Сполучених Штатів Америки, є 24 країни: Азербайджан, Албанія, Бахрейн, Білорусь, Аргентина, Вірменія, В'єтнам, Болгарія, Єгипет, Угорщина, Індонезія, Ізраїль, Йордан, Казахстан, Катар, Косово, Марокко, Монголія, Пакистан, Парагвай, Саудівська Аравія, Туреччина, ОАЕ, Узбекистан. При цьому Угорщина та Болгарія є поки що єдиними членами ЄС, які погодилися взяти участь в ініціативі. Ряд європейських країн офіційно відхилили запрошення Д. Трампа, не виключено

– на тлі погроз запровадити торгові тарифи у зв'язку із ситуацією навколо Гренландії та через присутність Росії в списку потенційних учасників. Серед тих, хто офіційно відмовився: Франція, Італія, Велика Британія, Словенія, Норвегія. У Канаді заявили, що розглядають пропозицію, але не готові платити 1 млрд дол. внеску. Після цього Д. Трамп відкликав запрошення.

У початковому складі Ради миру також немає держав, які є найпотужнішими у своїх регіонах – Індії, Бразилії чи Китаю, що може стати критичним фактором, вважають експерти. «На Китай дивиться значна частина країн. І якщо він таки не погодиться на участь, скоріше, цього не станеться до зустрічі Трампа з Сі Цзіньпіном у квітні, то ця структура ризикує залишитися неробочою», – зазначає виконавчий директор Центру прикладних політичних досліджень «Пента» О. Леонов (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/rada-miru-trampa-chogo-yiyi-stvorili-i-shcho-1769096052.html>).

Наразі китайський уряд відмовився долучатися до Ради миру Д. Трампа, пояснивши таке рішення дотриманням ключових для зовнішньої політики Пекіну принципів мультиралізму та міжнародного права з ООН як центральною інстанцією. Політолог Ф. Боні з державного Відкритого університету Великої Британії не здивований такою позицією Китаю, адже Пекін, за словами експерта, мав би в Раді миру набагато менше впливу, ніж як член Ради Безпеки ООН з правом вето. З іншого боку, Китай сам прагне реформувати світовий порядок з огляду на власні уявлення, тож рішення не приєднуватися до Ради миру це радше незгода з глобальним лідерством Д. Трампа (URL: <https://www.dw.com/uk/rada-miru-trampa-instrument-osobistogo-vplivu-prezidenta-ssa/a-75622016>).

Відсутність ключових глобальних гравців у складі Ради миру має не лише фінансові, а й політичні наслідки, звертає увагу експерт з питань Близького Сходу, аналітик Економічного дослідницького фонду Oeconomus Д. Нагі. «Без участі цих держав питання полягає не лише у фінансуванні, а і в легітимності всієї Ради миру. За відсутності великих глобальних гравців цей формат виглядає менш легітимним на міжнародній арені», – зазначає він (URL: <https://slawa.tv/91210958/nova-diplomatiya-chi-novij-klub-vplivu-use-shcho-treba-znati-pro-radu-miru-trampa>).

Україна також отримала запрошення до Ради миру від американського лідера, однак, за словами Президента В. Зеленського, дипломати поки працюють над документом. Раніше В. Зеленський висловлював застереження щодо участі України у цій раді, адже до неї запросили також РФ і Білорусь. «Росія – наш ворог, Білорусь – їх союзник. Складно уявити, як ми з РФ можемо бути разом у тій чи іншій раді», – зазначив він.

Президент уточнив, що участь України в Раді миру можлива лише після закінчення війни та включення всіх умов до пакета мирного плану, який передбачає контроль і припинення вогню. В. Зеленський зазначив, що після закінчення війни очікує участі Ради миру в моніторингу лінії розмежування на Донбасі та наданні гарантій безпеки для України спільно зі США та іншими

партнерами. Водночас Президент підкреслив, що в разі вступу до Ради миру Україна не братиме участі у врегулюванні конфлікту в Секторі Газа (URL: <https://tsn.ua/ukrayina/zelenskyu-skazav-chy-uviyde-ukrayina-do-rady-myru-3005936.html>).

Крім прямої відповіді В. Зеленського про побоювання та сумніви щодо участі України, міжнародні оглядачі та дипломати також звертають увагу на логістичний і політичний ризик сидіти за одним столом з державами, які є агресорами або союзниками агресора. Зокрема, експерт-міжнародник М. Несвітайлов підкреслює, що в нинішньому форматі Рада миру є токсичною для України. «Запрошення Зеленського до так званої Ради миру Трампа, де за один стіл він має сісти з Путіним та Лукашенком – для України токсичне за визначенням, – підкреслює він. – Жодних плюсів. Жодного впливу на війну. Зате ідеальний майданчик, щоб стерти різницю між жертвою та агресором» (URL: <https://espreso.tv/svit-zaproshennya-na-milyard-dolariv-shcho-take-rada-miru-trampa-i-navishcho-vona-yomu>).

На його думку, для Києва найкращим варіантом дій наразі є затягувати час та «ховатися за колективною європейською позицією». «Перший хід уже зробив Макрон. Він не просто відмовився, а публічно пішов у лобову. І після погроз Трампа ввести 200-відсоткові мита на французьке вино Макрон заговорив про те, що конкуренція США має на меті підпорядкувати Європу і такому підходу треба давати відсіч. Паралельно дав сигнал про відкритість до китайських інвестицій. Пекін, я переконаний, просто в захваті. Чим більше європейських лідерів публічно відмовляться від цієї авантюри, тим спокійніше і жорсткіше Україна зможе сказати “ні”», – пояснив М. Несвітайлов.

Серед інших перепон, які ускладнюють участь України, – сумнівна ефективність ради в контексті завершення російсько-української війни. «Схоже, ця історія таки залишається локальною. Без європейських країн і Китаю це буде лише клуб Д. Трампа, де вступний квиток коштує 1 млрд дол. І як тільки Трамп залишить посаду, ця Рада миру, скоріше, припинить своє існування», – зазначив О. Леонов. Крім того, варто враховувати, що хаотичність і непередбачуваність Д. Трампа нерідко заважає реалізувати задумане на практиці, після чого він сам швидко втрачає інтерес до справи. Тож, попри пафосний початок, така доля може чекати й проєкт «Рада миру», припускає експерт.

Скептично ставиться до перспектив Ради миру Д. Трампа політолог В. Фесенко. За його словами, є побоювання, що Президент США намагатиметься протиставити свою організацію не тільки ООН, а й, наприклад, G7, НАТО. «Якщо там намагатимуться ухвалювати рішення, думаю, швидко все це зайде в глухий кут або закінчиться великим скандалом, а то й розвалом цього органу. Тому поки я вкрай скептично оцінюю його перспективу. Але на сьогодні ця ідея дуже подобається Трампу. Він намагається переформатувати міжнародний порядок. У мене великі побоювання тепер і щодо таких інституцій, як НАТО, “Велика сімка”. Трамп

же може протиставити цю “Раду миру” не тільки Організації Об’єднаних Націй, але і G7 – органу, який був дуже важливим для об’єднання західного світу. А тепер Трамп діятиме в своїх інтересах і використовувати такий великий клуб своїх друзів, бізнес-партнерів і просто спонсорів. Наскільки це буде ефективно, поки що є великі сумніви», – говорить політолог (URL: <https://uatv.ua/uk/piar-i-biznes-proyekt-perspektyvy-rady-myr-trampa-otsinyv-politolog>).

Водночас експерти з прав людини вже висловили занепокоєння, що модель управління Газою під наглядом міжнародної ради на чолі з Президентом США може нагадувати колоніальний формат. Критика також пролунала щодо участі Т. Блера – з огляду на його роль у війні в Іраку та історичний контекст британської присутності на Близькому Сході (URL: <https://glavnoe.in.ua/news/svitovi-lidery-oberezhno-reahuyut-na-inicziatyvu-trampa-zi-stvorenniya-rady-myr>).

Натомість Д. Трамп та його адміністрація мають своє бачення результатів першого року його президентства в другому терміні повноважень. До цієї річниці Білий дім оприлюднив перелік досягнень адміністрації під назвою «365 перемог за 365 днів», який став символічним підсумком першого року президентства Д. Трампа після його повернення до влади. У ньому акцент зроблено на міжнародних мирних ініціативах, внутрішніх реформах і демонстрації політичної активності, які свідчать про «найуспішніший старт президентського терміну в сучасній історії». Документ було розміщено на офіційному сайті Білого дому, він став предметом активного обговорення в політичних і медійних колах.

У повідомленні наголошується, що за 365 днів адміністрація Д. Трампа досягла «трансформаційних результатів» у сфері безпеки, економіки та зовнішньої політики. Зокрема, у Білому домі заявили про досягнення негативної чистої міграції вперше за 50 років, різке скорочення нелегального перетину кордону, масові депортації, зменшення рівня злочинності та смертності від передозувань.

Окремо підкреслюється економічний блок: зниження інфляції, зростання ВВП, рекордні обсяги інвестицій у промисловість, податкові пільги для середнього класу й бізнесу, а також енергетичну незалежність США. Документ також містить згадки про внутрішні реформи, серед яких скасування частини рішень адміністрації Д. Байдена, що, за словами авторів переліку, дало змогу «відновити економічну стабільність та посилити позиції США на світовій арені» (URL: <https://pravdatutnews.com/zakordonom/2026/01/21/72380-365-peremog-za-365-dniv-bilyy-dim-pidsumuvav-pershyy-rik-drugogo>).

У зовнішній політиці адміністрація заявляє про укладення ряду мирних угод, посилення тиску на Іран, досягнення домовленостей у межах НАТО щодо збільшення оборонних витрат і формування американського плану врегулювання війни між Росією та Україною. Зокрема, у списку досягнень під

номером 149 зазначено, що Президент Д. Трамп «започаткував підтримувану США рамку для завершення війни між Україною та Росією, встановивши контрольовані орієнтири припинення вогню та стимули для відбудови». Крім цього, у переліку йдеться про завершення війни між Ізраїлем і ХАМАС, сприяння укладенню мирних угод ще в семи інших конфліктах, а також про затримання венесуельського лідера Н. Мадуро (URL: <https://kyiv24.news/news/365-peremog-za-365-dniv-do-richnyczi-prezydentstva-trampa-bilyj-dim-opublikuvav-perelik-jogo-dosyagnen-na-posadi>).

Адміністрація позиціонує вказаний перелік досягнень як доказ «нової ери успіху та процвітання», підкреслюючи активну міжнародну діяльність Президента та його прагнення до реформування внутрішньої політики. Водночас критики зазначають, що частина заяв у переліку потребує додаткових підтверджень, а деякі формулювання виглядають занадто узагальненими.

З нагоди першої річниці його другої каденції Д. Трамп провів пресконференцію в Білому домі. Туди він також приніс документ під назвою «Повернення Президента Трампа знаменує нову еру успіху та процвітання», у якому перелічено 365 його «перемог» – по одній на кожен день року з моменту його інавгурації в січні торік. Він заявив, що його адміністрація має багато успіхів, «яких раніше ніхто не бачив». До своїх досягнень, зокрема, Д. Трамп зарахував угоду з Україною про рідкісноземельні елементи. Він заявив, що намагається зупинити війну між Росією й Україною, але «коли Росія готова, Україна не готова. А коли Україна готова, Росія не готова». Окремо Д. Трамп знову повернувся до теми Нобелівської премії миру, скаржачись, що так і не отримав її (URL: <https://censor.net/ua/n3596449>).

Президент США також дав розгорнуте інтерв'ю виданню “NewsNation”, у якому проаналізував свій перший рік повернення на посаду. В інтерв'ю Д. Трамп торкнувся тем від економічної політики до зовнішніх загроз, а також окреслив пріоритети своєї адміністрації на 2026 р. (URL: <https://news.finance.ua/ua/pershyy-rik-terminu-pro-shho-rozpoviv-tramp>).

Неможливо також обійти увагою намагання Д. Трампа возвеличувати себе в різний спосіб, зокрема розміщуючи всюди свої портрети та називаючи своїм ім'ям різні об'єкти. Наприклад, 16 січня 2026 р. відбулася офіційна церемонія перейменування частини Південного бульвару (Southern Boulevard) у Палм-Біч на бульвар Президента Д. Трампа. Під час відкриття іменної дороги сам Д. Трамп назвав це «початком». Ще раніше було перейменовано Національний центр виконавських мистецтв ім. Дж. Кеннеді на Центр Трампа – Кеннеді. У грудні на будівлі Інституту миру США з'явилося ім'я Трампа. Бальний зал Білого дому, який нині будується, буде носити ім'я Трампа. У Вашингтоні планується побудувати Тріумфальну арку Трампа. На одній з монет, випущених до 250-річчя США, зображено Д. Трампа. На перепустках до національних парків США тепер поруч з Вашингтоном зображено Трампа. У грудні Президент оголосив про створення нової лінійки військових кораблів

– лінкорів класу «Трамп». Виходячи із цієї логіки, політолог В. Каспрук не виключає, що до 250-річчя Декларації незалежності Сполучених Штатів Америки в липні 2026 р. одне з американських міст можуть перейменувати на Трамп (URL: <https://thepage.ua/ua/politics/yakij-shlyah-do-posadi-prezidenta-imperatora-tramp-projshov-za-rik>).

На думку політолога В. Каспрука, після року другого президентського терміну Д. Трампа можна зробити висновок, що «трампізм» трансформувався з передвиборчої риторики в системну державну ідеологію. І якщо раніше це був рух за умовні зміни, то у 2026 р. це прагматичний авторитарний патріотизм, у тому сенсі, як його розуміють прихильники Д. Трампа. Тобто бачення країни як бізнес-корпорації, де патріотизм вимірюється вигодою, а керування спирається на жорстку особисту вертикаль. Цей вид патріотизму, у розумінні Д. Трампа, нерозривно пов'язаний з ідеологією «Америка понад усе», при цьому його версія патріотизму є «транзакційною» і виключає тих, хто висловлює незгоду з його політикою, визначаючи їх «ворогами».

Таким чином можна зробити висновок, що перейменування федеральних об'єктів та установ на честь Д. Трампа безпосередньо відображає ключові аспекти «трампізму» як політичної ідеології та стилю керування. Цей процес демонструє перехід від традиційних демократичних норм до персоналізованої влади. Крок за кроком, завдяки послідовному використанню знакових образів та політичного символізму, у США поступово формується системне звеличення лідера, що починає нагадувати культ особистості, де лояльність лідеру стає важливішою за інституційні традиції (URL: https://glavcom.ua/columns/kaspruk/majami-stane-trampom-protses-perejmenuvan-pohlibluje-rozkol-v-ssha-1098832.html#google_vignette).

Наразі процес перейменувань поглиблює розкол у суспільстві та його поляризацію. Поки прихильники бачать у цьому визнання заслуг Д. Трампа, опоненти в Конгресі намагаються законодавчо заборонити перейменування на честь чинного Президента, вважаючи ці дії «образою американського народу». Але, за словами В. Каспрука, найгіршим є те, що відбувається трансформація демократії. Процес перетворення публічної інфраструктури на персональні символи Д. Трампа свідчить про ерозію демократичних інститутів і вказує на перехід від традиційного політичного консенсусу до персоналістського режиму, де образ лідера поступово заміщує державні структури.

Ця трансформація демократичних інститутів у персоналістський режим несе в собі системні ризики, які можуть фундаментально змінити майбутнє США – вщент зруйнувати систему стримувань і противаг, яка успішно діяла століттями; спровокувати економічну нестабільність та корупцію; спричинити закономірне падіння довіри до американської виборчої системи, дискредитувати систему голосування в очах суспільства. Проте головна загроза полягає в тому, що процес може стати незворотним: кожна нова норма, яка порушується сьогодні, стає стандартом для майбутніх лідерів, поступово

перетворюючи Сполучені Штати Америки з ліберальної демократії на країну з «конкурентним авторитаризмом».

Політолог висловлює сподівання, що в США знайдуться розсудливі політики, спроможні зупинити такий розвиток подій. Адже попри велику концентрацію влади в руках Д. Трампа, у Конгресі та сенаті вже сформувалися осередки опору, які використовують законодавчі й процедурні механізми для стримування найбільш радикальних та абсурдних кроків його адміністрації.

Також прикметно, що на тлі декларування Д. Трампом і його адміністрацією їхніх всеосяжних перемог доволі дисонансно виглядають результати опитування CNN щодо оцінки американцями діяльності Президента США, оприлюднені за день до відзначення першої річниці його другого терміну. Найбільш красномовною є цифра 58 % – це відсоток американців, які сказали, що вважають перший рік другого терміну Д. Трампа провалом. Від початку сучасних опитувань громадської думки лише Р. Ніксон мав нижчий рейтинг схвалення наприкінці свого п'ятого року в Білому домі, а до літа шостого року Р. Ніксон пішов у відставку, констатує американський журналіст С. Бенен (URL: https://24tv.ua/geopolitics/proklyattya-5-roku-prezidentstva-yak-ssha-stavlyatsya-do-donalda_n2992683).

Під час опитування американці висловлювали своє ставлення до окремих ініціатив і кроків Д. Трампа, наприклад щодо прагнення взяти під контроль Гренландію. Результати показали, що 75 % американців виступають проти таких спроб. Серед республіканців не поділяють ідею приєднання Гренландії до США 47 %, а серед незалежних респондентів проти цього висловилися 82 % (URL: <https://mezha.net/ua/bukvy/cnn-poll-shows-rising-polarization-and-challenges-for-trump-s-second-term>).

Більшість опитаних CNN американців вважають, що Д. Трамп «занадто далеко» зайшов у різних сферах. Так, частка тих, хто вважає неправильними дії з боку уряду, депортації нелегалів, використання військової сили, скорочення федеральних програм, розширення повноважень Президента, його впливу на інші країни коливається від 51 до 62 %. Водночас багато американців висловили бажання, щоб Д. Трамп більше зосередився на зниженні цін на повсякденні товари. Лише близько 37 % респондентів схвалюють його управління економікою. Найбільшою проблемою для Білого дому залишається вартість життя: понад 60 % опитаних вважають, що дії адміністрації лише погіршили ситуацію із цінами. Масштабна тарифна програма Президента також не отримала підтримки – 63 % американців виступають проти нових мит, побоюючись подальшої інфляції.

Імміграційна політика, яка була ключовим елементом кампанії у 2024 р., також втрачає підтримку. Рейтинг схвалення в цьому питанні впав до 38–42 %. Хоча Д. Трамп усе ще зберігає відносно високі показники за напрямом «безпека кордонів» (близько 45 %), загальне ставлення до його методів контролю імміграції стало значно критичнішим.

Опитування також показало, що багато американців сумніваються в здатності Д. Трампа бути ефективним світовим лідером. П'ятдесят вісім відсотків опитаних вказують, що він не є ефективним лідером, а 57 % – вважають, що його дії зменшують авторитет США на світовій арені. Тільки 41 % опитаних вважають його лідерство достатньо сильним.

Зниження популярності 47-го президента США створює складні умови для Республіканської партії напередодні проміжних виборів до Конгресу. Наразі демократи випереджають республіканців у «загальному бюлетені» на 5–14 пунктів. Опитування CNN показує, що виборці Демократичної партії демонструють надвисоку мотивацію (перевага в 16 пунктів серед активних виборців), що може призвести до втрати контролю республіканців над парламентом уже цієї осені (URL: <https://mezha.net/ua/bukvy/cnn-poll-shows-rising-polarization-and-challenges-for-trump-s-second-term>).

На думку голови правління Інституту світової політики В. Шлінчака, другий рік Д. Трампа відрізнятиметься від першого хоча б тим, що Білому дому доведеться розгрібати цілий пласт проблем, які за 2025 р. нова адміністрація значною мірою створила сама. «Хаос має властивість накопичуватися, і в якийсь момент його доводиться не продукувати, а адмініструвати», – констатує політолог (URL: <https://glavcom.ua/columns/victorshlinchak/pidsumki-roku-trampa-1098643.html>).

Показовим тестом стануть довибори до Конгресу, а разом з ними різке загострення внутрішньополітичних процесів безпосередньо в США. Саме внутрішні процеси, а не зовнішня політика стане для Д. Трампа головним обмежувачем. Якщо Д. Трампу вдасться втримати більшість хоча б у сенаті, це дасть йому змогу й надалі почуватися політичним генієм, якому дозволено більше, ніж іншим. Якщо ж ці вибори буде програно, логіка другого року зміниться радикально – від демонстративної впевненості до вимушеного перегляду стилю, риторики та, можливо, частини рішень. У будь-якому разі другий рік правління Д. Трампа буде вже не про експерименти зі світом, а про наслідки цих експериментів. І саме тут стане зрозуміло, чи був перший рік свідомою стратегією, чи лише вдало проданим через соцмережі відчуттям контролю.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Участь української делегації у Всесвітньому економічному форумі в Давосі: виступ Президента України

У швейцарському Давосі відбувся Всесвітній економічний форум (далі – ВЕФ), який тривав з 19 до 23 січня. У форумі взяли участь представники ділових кіл багатьох країн. Всесвітній економічний форум зібрав рекордну кількість учасників. Про це оголосив його президент і генеральний директор

Б. Бренде. «Цьогорічна щорічна зустріч зібрала 3 тис. учасників зі 130 країн; 830 генеральних директорів і голів правління; 64 глав держав та урядів. Це рекорд», – повідомив Б. Бренде.

Він назвав ВЕФ «провідною світовою платформою для багатостороннього діалогу з найскладніших і часто спірних питань сьогодення», коли разом можуть лунати дуже різноманітні голоси з різних урядів, бізнесу та громадянського суспільства. «Діалог є необхідною умовою для руху світу вперед, без діалогу немає результатів, а ...відсутність дискурсу поглиблює розбіжності», – зазначив керівник форуму (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4083563-cogoricnij-davoskij-forum-stav-rekordnim-za-kilkistu-ucasnikiv.html>. 2026. 23.01).

Безпосередньо форум привертає увагу й тим, що в його роботі брали участь відомі світові політики, зокрема Президент США Д. Трамп. Через його запізнення було скасовано зустріч із канцлером Німеччини Ф. Мерцом.

Д. Трамп під час виступу в Давосі заявив, що Європа рухається не в тому напрямку, і згадав окупацію Данії Німеччиною серед аргументів, чому хоче контролювати Гренландію. При цьому він запевнив, що не застосує військову силу для захоплення острова, але й «не бачить проблеми» з купівлею територій, як 200 років тому. Він оголосив про майбутню угоду щодо Гренландії та пообіцяв не вводити мита.

Проте в Данії заявили, що обіцянка Д. Трампа не забирати Гренландію силою не знімає проблеми. Прем'єр-міністр Гренландії Є.-Ф. Нільсен заявив, що населення і влада арктичного острова повинні почати готуватися до можливого військового вторгнення, навіть якщо це й залишається малоімовірним сценарієм.

Очільник Єврокомісії У. фон дер Ляєн однією з перших у Давосі констатувала, що на старому світовому порядку можна ставити хрест, ностальгія його не поверне, а спроба виграти час і сподівання на те, що все швидко повернеться назад, ситуацію не виправлять.

Одним з найбільш знакових виступів Давосу-2026 стала промова Прем'єр-міністра Канади М. Карні. Не називаючи Д. Трампа прямо, М. Карні закликав менші країни Заходу об'єднати зусилля, перестати підлаштовуватися під США та удавати, що в такий спосіб можна врятувати світовий порядок, заснований на правилах. «Час це визнати», – наголосив М. Карні (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/davos-2026-pidsumki-golovni-vistupi-ta-promovi-naukrashchi-foto-vsivitnogo-ekonomichnogo-forumu-50577887.html>. 2026. 23.01).

Міністр закордонних справ Фінляндії Е. Валтонен на тлі чергового масштабного російського обстрілу українських регіонів наголосила на необхідності продовжувати тиск на РФ, а також посилювати підтримку України. Про це вона сказала в Українському домі в Давосі, який організовано Фондом В. Пінчука.

Під час свого виступу Е. Валтонен наголосила на важливості настання справедливого миру для України. Вона розкритикувала Росію за нічний удар по українських регіонах, унаслідок якого, зокрема в столиці, тисячі будинків залишилися без опалення в морозну погоду. «Ми повинні попросити вільний світ продовжувати тиск на Росію. На жаль, це не дало результатів за одну ніч, але напрям є абсолютно правильним. І я можу запевнити, що європейські країни залишатимуться на боці України стільки, скільки буде потрібно», – підкреслила глава МЗС Фінляндії (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/01/20/7229417>. 2026. 20.01).

Вона також наголосила, що Європа продовжить підтримку України, а також економічний тиск на РФ шляхом санкцій, які, за її словами, потрібно посилити. «Ми щодня працюємо над нашою спільною обороною та стримуванням, що також допоможе Україні в довгостроковій перспективі», – підсумувала Е. Валтонен.

О. Жигалюк, кореспондент BBC News Україна, зазначила, що багато політиків та експертів очікували, що Всесвітній економічний форум у Давосі пройде під знаком України. Передбачалося, що Росія знову постане як ключовий опонент Європейського Союзу, а підтримка Києва стане центральною темою як кулуарних розмов, так і публічних дискусій. Однак реальність виявилася іншою. Ситуацію різко змінила історія навколо Гренландії та нова хвиля конфронтації між Сполученими Штатами Америки і Європою. «У підсумку Україну посунули на другий план, а головним джерелом тривоги для європейських лідерів несподівано стали не дії Москви, а політика Вашингтона», – зазначає О. Жигалюк (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4g39zp4qz9o>. 2026. 20.01).

На думку оглядачів різних видань, В. Зеленський був зацікавлений у особистій зустрічі з Д. Трампом, а стриманість у цьому питанні надходила від Білого дому.

За словами В. Зеленського, Україна готова до переговорів з партнерами, якщо ці зустрічі сприяють захисту життя та гарантуванню безпеки громадян, а також реально працюють на зміцнення держави.

Він заявив, що команда підготувала всі необхідні документи для підписання, зокрема з американською стороною, про гарантії безпеки та відновлення України. «Ми готові до змістовної роботи з європейськими партнерами. Якщо зустрічі в Давосі можуть дати більше захисту реальних людей, реальних міст і сіл в Україні, Україна буде в Давосі. Якщо партнери не готові, усі представники України повинні зосередитися на конкретних речах, які допомагають нашій державі, нашим громадянам», – зазначив В. Зеленський.

Як інформують ЗМІ, спочатку зустріч В. Зеленського з Д. Трампом не планувалася через відсутність бажання американської сторони підписувати документи про гарантії безпеки для України. Але Д. Трамп усе ж заявив, що

хоче зустрітися з Президентом України. І ця зустріч відбулася 22 січня в Давосі. Щоправда, документи про гарантії безпеки так і не підписали.

Президент України В. Зеленський поінформував про переговори з Президентом США Д. Трампом у Давосі. За його словами, вони обговорили гарантії безпеки для України, протиповітряну оборону та «План процвітання».

Президент України підкреслив, що зустріч з командою Д. Трампа відбулася позитивно, і повідомив, що вони обговорювали питання протиповітряної оборони, а також зазначив, що впевнений у позитивному результаті від США в цьому напрямі. «І я думаю, що США повернуться з позитивним результатом. Коли результат буде в Україні, тоді я обов'язково про це скажу», – зазначив В. Зеленський (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/zelenskiy-rozpoviv-pro-peregovori-z-trampom-shchodo-ppo-ta-garantiy-bezpeki-50577933.html>. 2026. 23.01).

За його словами, договір про гарантії готовий до підписання, хоча ще залишаються технічні деталі, а на його основі можуть з'явитися додаткові документи. «Тепер я чекаю від Президента Трампа дати і місця. Ми готові підписувати такий важливий для нас документ, ще раз підкреслюю, впевнений, що це історичний документ», – заявив В. Зеленський. При цьому він зазначив, що документ потребуватиме ратифікації в Конгресі США та парламенті України й на цьому шляху залишилося ще багато кроків.

Президенти України та США також обговорили пакет документів про «План процвітання», який наразі не готовий, але В. Зеленський додав, що бачить у ньому позитивні перспективи. Він підкреслив важливість прозорості джерел фінансування, «оскільки на цьому базуватиметься відбудова України у найближчі роки».

Щодо безпосередньо плану, то, як інформують ЗМІ, Європейський Союз і Сполучені Штати Америки близькі до досягнення угоди про «План процвітання» для України, що було оголошено президенткою Єврокомісії У. фон дер Ляєн під час позачергового саміту. Цей план, як вона підкреслила, міститиме спільне бачення України, США і Європи для відновлення країни після війни, базуючись на даних Світового банку. План передбачає п'ять основних компонентів: підвищення продуктивності, інтеграція в ринок ЄС, нарощування інвестицій, координація донорів, основні реформи. У рамках «Плану процвітання» передбачається запровадження сприятливих реформ для бізнесу, прискорення інтеграції у єдиний ринок ЄС, створення інвестиційних рамок, що вже діють.

У. фон дер Ляєн також акцентувала увагу на важливості посилення верховенства права та боротьби з корупцією для залучення інвестицій і формування довіри до України з боку міжнародних партнерів (URL: <https://ua.news/ua/world/es-ta-ssha-pratsiuiut-nad-planom-protsvitannia-dlia-ukrayini-opriliudneno-detali>. 2026. 23.01).

За словами оглядачів, важливим став виступ В. Зеленського перед учасниками форуму в Давосі, у якому він критично оцінив дії європейських

політиків. У своєму виступі В. Зеленський висловив думку, що Європі за нинішніх обставин потрібно створювати об'єднані збройні сили, щоб не покладати всі сподівання на гарантії в межах НАТО. З огляду на розбудову Росією армії до 3,5 млн осіб Європа теж має прагнути до створення чисельних збройних сил, і без досвіду української армії тут не обійтися. «Що стосується європейських сил, ми говоримо не тільки про кількість, а про можливість, про досвід, і без української армії, без мільйона українців не обійтися. І це їм буде основою такої армії», – наголосив Президент України (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/01/23/7229678>. 2026. 23.01).

За його словами, Росія не просто так розіграла цю машину. «Просто машину по виробництву зброї, по кількості людей розіграла. Хто її зупинив? Один світлофор. Це Україна, але червоний постійно горіти не буде. Потрібна допомога», – заявив В. Зеленський.

У своїй промові Президент України також заявив, що в протидії Росії він чекає від Європи кроків щодо боротьби з «тіньовим флотом», а також посилення санкцій. Він відзначив зусилля Європи щодо підтримки України в боротьбі з російською агресією, зокрема надання 90 млрд євро кредиту, а також спільні виробництва. «Але танкери з російською нафтою, наприклад, весь цей рік вони ходили Європою. Правда, був такий один з небагатьох випадків, коли Франція зупинила танкер. Але до цього вже був один чи два рази, а потім відпускали. Треба дотиснути», – підкреслив він (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/01/23/7229675>. 2026. 23.01).

Також, за словами В. Зеленського, необхідно посилювати санкції проти Росії, зокрема обмежувати можливості їх обходу. Адже, обходячи санкції, Росія отримує з Європи, США й Тайваню компоненти до ракет і дронів, якими потім атакує Україну. «І це треба зупинити. Як можна про це просто говорити роками. Бачите, ми порушуємо це питання вже не перший рік. І воно не дотискається, на жаль», – зазначив В. Зеленський.

Європейські політики по-різному сприйняли виступ В. Зеленського. Як заявив колишній керівник британської розвідки МІ6 Р. Мур, який очолював відомство до вересня 2025 р., європейські лідери повинні винести уроки з різкої промови Президента В. Зеленського в Давосі. «Потужна промова. Важливо, щоб ми, як європейці, сприйняли відверті та незручні меседжі, які В. Зеленський мав для нас», – прокоментував він (URL: https://www.unian.ua/world/evropa-maye-vinesti-uroki-z-rizkoji-promovi-zelenskogo-v-davosi-eksgolova-mi6-13263819.html?utm_source=ukrnet_news. 2026. 23.01).

Натомість більшість європейських політиків стали запевняти, що вони роблять досить багато для України. Зокрема, президент Європейської комісії У. фон дер Ляен заявила, що Європейський Союз залишається найбільшим та найпослідовнішим прихильником України з початку повномасштабної агресії Росії. «З українського питання я хотіла б також додати, що ми підтримуємо героїчну боротьбу українського народу вже чотири роки. Я думаю, що з

нашого боку дії говорять голосніше за слова. Ми є найбільшою стороною, яка підтримує Україну», – зазначила вона.

Очільник Єврокомісії нагадала про внесок Євросоюзу в безпеку України в цифрах. «Ми – найбільший донор України за останні чотири роки, виділивши допомоги на суму понад 193 млрд євро. І Європада щойно вирішила додати до цієї суми ще 90 млрд євро на наступні два роки. Ми знаємо, що ми ніколи не зрівняємося з жертвою українського народу, але що ми можемо зробити, так це підтримати їх», – зауважила У. фон дер Ляєн (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-yes-reaktsiya-krytyka-zelenskyu/33657379.html>. 2026. 23.01).

Очільник дипломатії ЄС К. Каллас також зазначає, що ЄС спрямував перші 10 млн євро на створення спецтрибуналу для притягнення до відповідальності російських лідерів за злочини, скоєні під час війни проти України. За її словами, керівництво Росії несе пряму відповідальність за розв'язану війну, питання безкарності не може стояти на порядку денному. «Лідери Росії несуть відповідальність за цю війну, вони мають бути притягнуті до відповідальності. Безкарності бути не може», – наголосила К. Каллас (URL: <https://blik.ua/politics/23126-kritika-zelenskogo-spracyuvala-yevrosoyuz-stvoryuye-spectribunal-dlya-kerivnictva-rf>. 2026. 23.01).

Вона також зазначила, що в неї відбулася зустріч із Генеральним секретарем Ради Європи А. Берсе, під час якої було підписано відповідний контракт щодо створення нового механізму міжнародного правосуддя. Очікується, що Спеціальний трибунал стане ключовим інструментом у переслідуванні вищого політичного і військового керівництва РФ за злочин агресії проти України.

Президент Європади А. Кошта, реагуючи на заяви В. Зеленського про «розгубленість і розділеність» Європи, наголосив, що Євросоюз зосереджується лише на питанні підтримки України. «Щодо України, ми зосереджуємося лише на головному питанні. Це підтримка українців у досягненні справедливого та тривалого миру. Це те, що ми робимо з першого дня, і ми продовжуватимемо підтримувати Україну та українців у досягненні справедливого й тривалого миру», – запевнив А. Кошта.

Прессекретар британського уряду Д. Парес у свою чергу зазначив, що Велика Британія від початку дотримується рішучої позиції у війні Росії проти України. «Велика Британія завжди вживала рішучих заходів щодо України, зокрема очолювала “коаліцію охочих”. Ми виділили 1,2 млрд фунтів стерлінгів на двосторонню підтримку та гуманітарну допомогу. Поки триває дипломатична робота, ми підтримуємо Україну, щоб забезпечити її оборону», – наголосив Д. Парес.

Натомість міністр закордонних справ Італії А. Таяні розкритикував заяви Президента України В. Зеленського на адресу Європи, які пролунали під час його виступу на форумі в Давосі. Він переконаний, що «Європейський Союз зробив усе для збереження незалежності України». «Мені здається, що він не

дуже щедрий до Європи. Мені здається, що Європа гарантувала незалежність України, роблячи все можливе для політичної, фінансової та військової підтримки цієї країни», – заявив А. Таяні (URL: <https://novosti-n.org/ua/news/UYevropi-vidreaguvaly-na-krytyku-vid-Zelenskogo-331365>. 2026. 23.01).

Варто зазначити, що на форумі в Давосі значна увага приділялася не лише політичним питанням, а й проблемам економічного співробітництва в умовах війни. Як інформують ЗМІ, у Давосі Президент України В. Зеленський узяв участь у панельному засіданні International Advisory Council for Ukraine's Recovery. На ньому були присутні представники міжнародного бізнесу, фінансових установ та енергетичних компаній. Одна з головних тем обговорення – шляхи допомоги для подолання викликів в енергетичному секторі, спричинених російськими обстрілами. Також під час зустрічі йшлося про збільшення інвестицій у проекти в Україні після досягнення достойного миру.

За словами В. Зеленського, це стане можливим, щойно Україна отримає надійні гарантії безпеки. «Щодо гарантій безпеки для наших людей: це дуже важливо. Але це також для інвестицій та для бізнесу. Це для всіх. І це добре. І зараз ми перебуваємо в тому моменті, коли ми розуміємо, європейці розуміють і американці розуміють, що всім нам потрібні гарантії безпеки, перш за все від Америки, а потім від Європи. Я сподіваюся, що ми зможемо завершити пакет реконструкції, пакет процвітання, над яким зараз працюють наші команди», – заявив Президент (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/4083306-zelenskij-u-davosi-zustrivsa-z-predstavnikami-miznarodnogo-biznesu-finansiv-ta-energetiki.html>. 2026. 22.01).

На зустрічі також обговорили роботу бізнесу в Україні в умовах повномасштабної війни. В. Зеленський зазначив, що попри війну вітчизняний бізнес працює та розвивається, головне – втілює сучасні технології й інновації.

Повідомляється, що участь у зустрічі взяли єврокомісар з питань розширення М. Кос, єврокомісар з економіки В. Домбровскіс, президент Світового банку А. Банга, адміністратор Програми розвитку ООН А. де Кроо, голова та генеральний директор компанії “BlackRock” Л. Фінк, а також засновники й керівники компаній: “Fortescue” (Австралія), “Vestas” (Данія), “Schneider Electric” (Франція), “Siemens Energy” (Німеччина), “TenneT” (Нідерланди), “Equinor” (Норвегія), “Sonae” (Португалія), “Vattenfall” (Швеція), “ABB” (Швейцарія), “Koç Holding” (Туреччина), “Bank of America” (Велика Британія), “Arup Group” (Велика Британія), “Henry Schein” (США), “AES” (США), “Bunge Global” (США), “Citi” (США), “Goldman Sachs”.

Експерти й спостерігачі також відзначають плідну роботу української делегації. За інформацією ЗМІ, у Давосі під час Всесвітнього економічного форуму делегація Міністерства розвитку громад і територій провели серію зустрічей з міжнародними партнерами та бізнесом. Основний фокус – термінова підтримка енергетичного сектору України та залучення інвестицій у відбудову. Перша заступниця міністра А. Шкрум і заступник міністра

А. Рибченко на перемовинах наголошували на необхідності пришвидшення поставок критично важливого енергетичного обладнання, потрібного Україні вже нині (URL: <https://mindev.gov.ua/news/u-davosi-na-vsesvitnomu-ekonomichnomu-forumi-ukraina-prezentovala-terminovi-enerhetychni-potreby-ta-investytsiini-proiekt-y-vidnovlennia>. 2026. 21.01).

Окремим блоком стали зустрічі української сторони зі швейцарськими компаніями з енергетичним профілем. Українська делегація передала бізнесу узгоджений з Міністерством енергетики України перелік термінових потреб в енергообладнанні. Також перелік потреб було передано партнерам під час засідання бізнес-радіників платформи донорів. До нього долучалися керівники провідних світових компаній, які підтримують відновлення України.

На полях заходу делегація Мінрозвитку обговорила можливості залучення фінансування в межах програм SECO – Державного секретаріату Швейцарії з економічних питань. Це один з найбільших партнерів України у сфері відновлення й розвитку енергетичного сектору.

Окремо в Давосі українська делегація провела зустрічі з найбільшими енергетичними компаніями світу та профільними асоціаціями: європейською, шведською і швейцарською бізнес-асоціаціями зокрема. Ішлося про пошук рішень і ресурсів для швидких поставок енергетичного обладнання та підтримки українських громад. Також презентували конкретні інвестиційні проєкти у сферах відновлення критичної інфраструктури, портової інфраструктури, водопостачання, логістики.

Українська делегація на Всесвітньому економічному форумі в Давосі також провела ряд стратегічних зустрічей, зокрема зі спецпредставниками Президента США Д. Кушнером і С. Віткоффом. Про це заявив секретар РНБО Р. Умеров.

Українська сторона провела переговори з керівництвом інвестиційної компанії “BlackRock” за участі Д. Арахамії та О. Камишіна, обговоривши плани післявоєнної відбудови (URL: <https://kp.ua/ua/politics/a724257-umjerov-rozpoviv-pro-nizku-stratehichnikh-zustrichej-v-davosi->. 2026. 22.01).

За словами Р. Умерова, він також мав зустрічі з прем'єр-міністрами Норвегії та Катару. «Основні теми – економічний розвиток, відновлення після війни та безпекові гарантії. Поінформували партнерів про чергові російські обстріли цивільної інфраструктури, зокрема ситуацію в Києві, де через удари мільйони людей залишилися без світла і тепла», – додав глава РНБО.

Експерти та спостерігачі по-різному оцінюють підсумки форуму в Давосі для України. За їхніми словами, жодних важливих документів не було підписано, але переговорний процес триває і є сподівання, що Україна матиме стратегічну підтримку від наших партнерів. Співробітництво посилюватиметься. Як зазначив заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень В. Потапенко, Україна цікава бізнесу з погляду інвестицій.

За його словами, Давос – це зустріч великого бізнесу, куди приїжджають, зокрема, політики для того, щоб із цим бізнесом вирішувати якісь питання, спрощувати чи ускладнювати ведення діяльності. Тому, коли ми говоримо про Давоський форум, ми повинні розуміти, що головні результати можна отримати в кулуарах, спілкуючись із представниками великого бізнесу, із власниками й керівниками великих компаній. «Безумовно, Україна цікава бізнесу з погляду інвестицій, купівлі якихось об'єктів, будівництва та відновлення після завершення війни, тим більше що розмови про це вже ведуться. Ми розуміємо, що всі ці бізнес-проекти намагаються тримати в тиші, бо одна справа – договори між державами, які максимально піаряться. Домовленості з бізнесом не вимагають афішування, оскільки зміст цієї діяльності – отримання грошей», – зазначив В. Потапенко (URL: <https://society.comments.ua/ua/news/developments/mir-dlya-ukraini-znovu-vidkladaetsya-golovni-pidsumki-davosu-794889.html>. 2026. 24.01).

На його думку, присутність на таких форумах вирішує два завдання. З одного боку, чиновники різних країн спілкуються між собою, виступають із заявами та промовами, слухають один одного. «Але основна робота йде в кулуарах, де бізнесмени готують угоди, спілкуються між собою та з керівниками цікавих для них країн», – підкреслив експерт. Він наголосив, що інтерес до України, безумовно, є, але реалізація всіх цих проєктів можлива після завершення війни, коли ситуація з безпекою покращиться.

Натомість політичний оглядач UA.News М. Трачук звертає увагу на зустріч В. Зеленського з Д. Трампом і заяву українського лідера перед учасниками форуму. За словами оглядача, цього разу український лідер нічого не просив, він лише звинувачував – у пасивності, байдужості, втраті історичного чуття та бездіяльності щодо сучасних викликів. Його слова про те, що об Європу «витають ноги», були спрямовані в саму суть європейської бюрократії, яка підмінила рішучість формальними процедурами – і таких випадів було досить багато. «Однак найважливішим аспектом цієї критики був її повний ідеологічний резонанс із виступом Трампа. Це не збіг, а чітка стратегія та політична технологія. Обидва послання – і американського, і українського президентів – сходилися в одному: Європа слабка, нерішуча і несуб'єктна. Це є великою проблемою для майбутнього та навіть для сьогодення ЄС. Але все може змінитися, у тому числі за допомогою України», – зазначив М. Трачук (URL: <https://ua.news.ua/world/davos-2026-vimushena-transformatsiia-u-sviti-bez-pravil>. 2026. 23.01).

Він вважає, що така позиція дала змогу В. Зеленському стати на один бік зі США в спільному фронті проти «слабкості» старих союзників. У цьому контексті можна говорити про продовження «битви за Трампа» – стратегії, спрямованої на те, щоб залучити непередбачуваного американського лідера на свій бік, підкресливши спільність інтересів і поглядів. Це була політична гра, до того ж доволі яскрава. Утім, чи спрацює така технологічна ставка, покаже час.

М. Трачук робить висновок, що на тлі цього гучного, емоційного та політично гострого виступу традиційна частина української присутності – «Український дім у Давосі» – практично повністю втратила своє значення. Його панелі, присвячені справедливому миру, відбудові, інноваціям та інвестиційним можливостям, відбувалися в напівпорожніх залах. Тобто увага аудиторії була прикута до особистостей та маніфестів, а не до «нудної» системної роботи. Це ще раз підкреслює нову реальність Давосу: простір для повільного, раціонального та не надто цікавого для зовнішнього глядача обговорення зник: його перекрили яскраві й гучні політичні заяви.

За словами експертів, серія зустрічей В. Зеленського зі світовими лідерами, включно з Д. Трампом, в Україні була названа «дипломатичним проривом». Їхнім результатом став запуск тристоронніх консультацій США – Україна – РФ в Абу-Дабі щодо шляхів завершення війни. Водночас експерти застерігають від надмірного оптимізму. Зокрема, голова Інституту світової політики Є. Магда звертає увагу на відсутність спільної пресконференції Д. Трампа і В. Зеленського, що свідчить про розбіжності позицій. На його думку, агресивна риторика В. Зеленського щодо Європи була недоречною, адже саме ЄС нині є ключовим донором України, зокрема в питаннях генераторів, фінансування і військової допомоги (URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7857/Artykul/3638510>. 2026. 24.01).

Мало оптимізму і в словах експосла України в США В. Чалого. Він наголошує, що ключове питання – статус окупованих територій – залишається невирішеним, а заяви про «90 % погодженого мирного плану» вводять суспільство в оману і демотивують українців». За словами експерта, реального прориву не буде, доки на Росію не почнеться системний міжнародний тиск.

Політолог В. Денисенко також вважає, що нинішній раунд – це чергове коло затягування процесу з боку Росії. За його оцінкою, Москва й надалі шукатиме приводи не підписувати угоду, тоді як Україні варто активніше доносити до США тезу про маніпуляції Кремля та небезпеку «вічних переговорів».

Разом з тим експерти наголошують, що попри суперечливі оцінки, Давос-2026 мав і практичні результати. Європейський Союз затвердив кредит для України на 90 млрд євро для підтримки бюджету та оборони. Зі Швейцарією підписано меморандум про програму «Конкурентоспроможність для відновлення України» на 2026–2030 рр. Також було представлено інвестиційні проєкти на суму близько 1 трлн дол., досягнуто домовленості про проведення наступної конференції з відновлення України в Гданську. Форум у Давосі-2026 засвідчив перехід від розмов про виживання до конкретних планів економічної трансформації та інтеграції України в глобальну економіку – навіть на тлі війни, що триває.

Сирія-2026: між регіональним лідерством Туреччини і безпековими інтересами Ізраїлю

Події 2025–2026 рр. остаточно закріпили трансформацію Сирії з простору затяжної громадянської війни на арену складного регіонального суперництва. Повалення режиму Асадів, прихід до влади протурецьких ісламістських сил, активізація енергетичних проєктів і різке загострення безпекової ситуації перетворили Сирію на ключовий елемент нової архітектури Близького Сходу. У 2026 р. країна опинилася між двома потужними векторами впливу: прагненням Туреччини до регіонального лідерства та жорсткими безпековими інтересами Ізраїлю.

Від засновника династії Асадів, що правили Сирією майже 55 років, Х. Асада, його син Башар свого часу успадкував військово-політичну орієнтацію на Радянський Союз у вигляді теперішньої РФ, релігійно-геополітичний союз з Іраном, регіональне суперництво з Туреччиною (яке Асад-молодший майже подолав на початку свого правління, але громадянська війна повернула статус-кво), складні відносини з курдською меншиною, а також ворожнечу з Ізраїлем, через окуповані ним Голанські висоти й Катаром – спонсором найбільшої релігійної опозиції Асадам і, за сумісництвом, лобістом потужного антиросійського газового проєкту.

Однак протягом 2025 р. ситуація в Сирії кардинально змінилася: Б. Асад із родиною втік до Москви. З амбітного проєкту тегеранських аятол щодо створення «шиїтського півмісяця» випала надважлива сирійська ланка. Ізраїльтяни, на всяк випадок, захопили ще один шматок сирійської території біля Голан. Туреччина підтримала захоплення центральної влади в країні угрупованнями опозиції, що об'єдналися навколо колишньої сирійської філії «Аль-Каїди» (після ребрендингу – Хайят Тахрір аш-Шам або просто HTS), на чолі з аль-Джулані, який тепер президент аль-Шараа (URL: <https://mind.ua/news/20282395-reuters-turechchina-shche-za-piv-roku-do-nastupu-znala-pro-plani-povstanciv-skinuti-rezhim-asada>).

У зв'язку з цим у теперішніх умовах Анкара фактично стала головним зовнішнім модератором сирійського політичного процесу. Президент Р. Т. Ердоган не приховував, що подальша доля Сирії напряду залежить від готовності нової влади виконувати ключові вимоги Туреччини: нейтралізація курдських формувань, витіснення іноземних військ та створення умов для реалізації великих інфраструктурних і енергетичних проєктів. На думку турецького лідера, стабільність Сирії важлива для безпеки Туреччини. Встановлення миру в Сирії є критичною потребою регіональної безпеки (URL: <https://www.gazetevatan.com/gundem/mhp-lideri-bahceli-esad-laheyde-mutlakayargilanmalidir-2215160>).

Анкара розглядає Сирію не лише як буферну зону для захисту власних південних кордонів, а й як стратегічний транзитний простір, здатний забезпечити Туреччині довгострокові економічні й політичні дивіденди. У турецькому баченні Сирія має перетворитися з джерела загроз і нестабільності на керований коридор, через який проходитимуть ключові транспортні та енергетичні маршрути між Близьким Сходом і Європою. У цьому контексті логічним продовженням стали розмови про відновлення газопровідного проєкту «Катар – Сирія – Туреччина – ЄС», який ще у 2009 р. був заблокований режимом Б. Асада під тиском Москви. Фактично, сучасна турецька стратегія передбачає повну інтеграцію сирійської інфраструктури до логістичної мережі Середземномор'я, що дасть змогу Туреччині конвертувати свій військовий вплив у сталий економічний контроль над регіональними потоками ресурсів (URL: <https://weukraine.tv/blog/hazoprovid-katar-turechchina-znovu-na-porjadku-dennomu-pislja-povalennja-rezhimu-asada-u-siriji-/>).

Як слушно зазначали експерти ще у 2024 р., географічне розташування Сирії робить її майже незамінною ланкою для транспортування близькосхідних вуглеводнів до Європи (насамперед з країн Перської затоки). Саме цей фактор десятиліттями визначав інтереси зовнішніх гравців до сирійської території, перетворюючи її на об'єкт прихованого суперництва між глобальними та регіональними центрами сили. Москва, своєю чергою, традиційно розглядала Дамаск як інструмент блокування альтернативних маршрутів постачання газу до ЄС, захищаючи монопольні позиції «Газпрому» та зберігаючи важелі політичного впливу на європейські держави (URL: <https://geostrategy.org.ua/media/statti/gibrydna-strategiya-povernennya-rf-na-naftovyy-i-gazovyy-rynky-yevropy>).

Після падіння режиму Асадів ситуація докорінно змінилася. У турецьких експертних колах знову заговорили про проєкт катарсько-турецького газопроводу як про реалістичний інструмент зміни енергетичної конфігурації регіону. На думку турецьких дослідників з аналітичного центру SETA, цей маршрут міг би не лише знизити залежність Європи від російського газу, а й закріпити за Туреччиною статус ключового енергетичного хабу між Аравійським півостровом, Левантом і ЄС, посилюючи її переговорні позиції у відносинах із Брюсселем та Вашингтоном. Водночас Анкара прагне взяти на себе роль головного гаранта фізичної безпеки цієї інфраструктури, що фактично легітимізує її тривалу присутність у північних та центральних регіонах Сирії (URL: <https://www.setav.org/katar-turkiye-dogal-gaz-boruhatti/baas-rejiminin-devrilmesiyle-tekrar-gundemde-katar-turkiye-dogal-gaz-boruhatti>).

Разом із тим низка експертів застерігає, що політична нестабільність Сирії, збереження безпекових ризиків уздовж потенційного маршруту трубопроводу, конкуренція з американським зрідженим природним газом, а також стратегічна обережність ЄС після «російського газового уроку» можуть істотно загальмувати або навіть відтермінувати реалізацію цього проєкту на

невизначений час. Зокрема, необхідність залучення колосальних інвестицій у відбудову зруйнованої сирійської мережі залишається головним фінансовим викликом для потенційних міжнародних консорціумів (URL: <https://www.liga.net/economics/opinion/poydet-li-gaz-iz-katara-v-evropu-posle-porazheniya-kremlya-v-sirii>).

Початок 2026 р. ознаменувався різким загостренням відносин між сирійським перехідним урядом та курдськими сирійськими демократичними силами (SDF). Вже 6 січня урядові війська, за активної непрямої підтримки Туреччини, розпочали масштабну операцію з відновлення суверенітету над курдськими анклавом в Алеппо – Шейх-Максудом та Ашрафією. До 10 січня ці стратегічно важливі райони повністю перейшли під контроль Дамаска, що де-факто поклало край 14-річному періоду курдського самоврядування у мегаполісі. Ця подія стала потужним сигналом для всієї Сирії: нова влада на чолі з А. аль-Шараа не має наміру миритися з мозаїчністю силових структур і прагне до повної централізації управління країною (URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/u-siriji-lidera-novoji-vladi-akhmed-ash-sharaa-oholosili-prezidentom-krajini.html>).

Наступним етапом стала експансія урядових сил на північний схід країни, у райони, які традиційно вважалися зоною впливу курдської адміністрації та місцем дислокації міжнародної коаліції. Протягом кількох тижнів, попри дипломатичне стримування з боку західних партнерів, урядові підрозділи взяли під фактичний контроль ключові логістичні вузли у провінціях Ракка та Дейр-ез-Зор. Станом на 24–25 січня 2026 р. сторони за посередництва міжнародних спостерігачів домовилися про чергове продовження режиму припинення вогню. Однак більшість експертів схиляється до думки, що цей конфлікт залишається тимчасово замороженим, а не системно вирішеним, оскільки фундаментальні суперечності щодо статусу північно-східних територій досі не знято з порядку денного.

Наразі на закритих переговорах активно обговорюється «план із 14 пунктів», що має стати дорожньою картою остаточної реінтеграції курдських територій. Документ передбачає повне розформування воєнізованих структур SDF та їхню індивідуальну інтеграцію до складу єдиної сирійської армії. Такий підхід фактично нівелює ідею автономії, перетворюючи колишні курдські загони на регулярні військові частини, підпорядковані безпосередньо Дамаску. Для курдського керівництва це є надзвичайно складним компромісом, оскільки він загрожує втратою політичної суб'єктності, яку вони будували роками боротьби з терористичними угрупованнями.

Для Анкари демонтаж курдської автономії є ключовою умовою будь-якої подальшої економічної та політичної підтримки Дамаска. Туреччина традиційно розглядає SDF як структури, що ідеологічно та організаційно пов'язані з Робочою партією Курдистану (РКК), а отже становлять пряму загрозу її національній безпеці. Турецьке керівництво прагне створити на

своїх кордонах монолітну державну структуру Сирії, яка б виключала будь-які прояви курдського сепаратизму. Саме тому Анкара виступає головним лобістом радикальної уніфікації сирійських збройних сил, розглядаючи це як запобіжник від подальшої дестабілізації прикордонних регіонів та інструмент для остаточного розв'язання «курдського питання» в регіональному масштабі (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-syria-ash-sharaa-novyj-prezydent-syrii-na-perehidnyi-period/33295691.html>).

Попри кардинальну зміну політичного режиму, проблема тероризму в Сирії залишається надзвичайно актуальною та набуває нових форм. У січні 2026 р. міжнародну спільноту сколихнула звістка про масову втечу бойовиків ІДІЛ з однієї з пенітенціарних установ на північному сході країни – за різними оцінками, на волю вирвалися від 120 до 1500 радикалів. Цей інцидент став не лише серйозним викликом для регіональної безпеки, а й продемонстрував системну вразливість нової архітектури силових структур та обмежені можливості Дамаска самостійно контролювати ситуацію у віддалених провінціях. Активізація «сплячих осередків» терористичної організації на тлі транзиту влади створює ризик регенерації радикальних рухів, які можуть використати будь-який вакуум безпеки для відновлення свого впливу (URL: <https://militaryni.com/uk/blogs/proval-novogo-raundu-peregovoriv-po-syriyi-na-tli-masovoyi-vtechy-uv-yaznennyh-bojovykiv-idil/>).

Реагуючи на зростання загрози, 11 січня авіація США завдала серії масштабних превентивних ударів по виявлених об'єктах та логістичних вузлах ІДІЛ у сирійській пустелі. Крім безпосередньо військових дій, американське командування ініціювало складні логістичні операції з евакуації найбільш небезпечних полонених терористів із курдських в'язниць до спеціалізованих центрів утримання на території Іраку. Така стратегія має на меті мінімізувати ризики масового звільнення бойовиків у разі ескалації повномасштабного збройного конфлікту між регулярними силами Дамаска та курдськими загонами SDF (URL: <https://espreso.tv/svit-u-mvs-sirii-zayavili-pro-vtechu-z-vyaznitsi-blizko-120-boyovykiv-id-todi-yak-kurdski-zmi-pishut-pro-1500>).

Вашингтон чітко дає зрозуміти, що його пріоритетом залишається недопущення відродження «халіфату», незалежно від того, хто займає президентський палац у столиці. Таким чином США, попри офіційні заяви про поступове скорочення прямої військової присутності, продовжують відігравати роль ключового зовнішнього арбітра та гаранта антитерористичної безпеки. Для нового сирійського уряду така активність є водночас і підтримкою у стримуванні радикалів, і фактором зовнішнього тиску, що обмежує свободу дій Дамаска у відносинах із курдською автономією (URL: <https://unn.ua/news/ssha-rozpochaly-perevezennia-bojovykiv-islamskoi-derzhavy-iz-syrii-do-iraku>).

Нинішня активізація Туреччини на сирійському напрямку неминуче зіткнулася з жорсткою та системною реакцією Ізраїлю. Для Єрусалима будь-яке посилення турецького військово-політичного впливу в Сирії розглядається

як довгострокова загроза національній безпеці, особливо з огляду на ризик консолідації сирійських збройних угруповань під протурецьким протекторатом. Такий сценарій може призвести до формування фактично єдиного ворожого поясу вздовж північних кордонів Ізраїлю, що здатно якісно змінити баланс сил у регіоні (URL: <https://www.jpost.com/israel-news/article-836362>).

Окрему роль у цій стратегії відіграє фактор Голанських висот. Ізраїль дедалі активніше розглядає можливість захоплення або фактичного контролю над додатковими прилеглими територіями на сирійському боці з метою істотного розширення так званої «зони безпеки». За своєю логікою це нагадує турецьку модель на півночі Сирії, де Анкара створила глибоку буферну смугу, поєднуючи військову присутність із політичним та адміністративним впливом. Для Ізраїлю такий підхід означає мінімізацію загроз з боку як сирійських формувань, так і потенційних турецьких баз поблизу стратегічно важливих районів (URL: <https://military.com/uk/blogs/syriya-ta-izrayil-nablyzhayutsya-do-myrnoyi-ugody-pidpysannya-yakoyi-ochikuyetsya-do-kintsya-2025-roku/>).

Важливим елементом ізраїльської політики залишається і традиційний вплив на півдні Сирії, зокрема серед друзьких громад. Підтримка цих спільнот розглядається в Єрусалимі як інструмент стримування зовнішніх акторів і спосіб формування лояльного середовища поблизу кордонів. У разі подальшого посилення Туреччини Ізраїль може активізувати цей напрям, перетворюючи південь Сирії на зону непрямого протистояння впливів (URL: <https://arab.com.ua/ukr/news/the-washington-post-izrayil-taemno-ozbroyuvav-1766567302.html>).

На практиці ізраїльська авіація вже регулярно завдає ударів по сирійських військових об'єктах, зокрема в районах, де потенційно можуть з'явитися турецькі військові бази або інфраструктура подвійного призначення. За оцінками ізраїльських експертів, у нових умовах сирійський чинник може виявитися не менш небезпечним, ніж іранський, оскільки поєднання турецьких ресурсів і сирійського людського потенціалу створює якісно іншу конфігурацію загроз для теперішнього ізраїльського режиму (URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/05/03/novyna/svit/izrayilska-armiya-zavdala-udariv-po-vijskovykh-obyektax-syriy>).

Водночас Анкара офіційно заявляє про небажання прямої конфронтації з Ізраїлем, намагаючись балансувати між риторикою стриманості та реальними кроками з розширення проекції сили. Однак у стратегічній перспективі витіснення ізраїльського військового та політичного впливу з сирійської території залишається однією з ключових цілей Туреччини. Саме це робить потенційний конфлікт між двома регіональними гравцями не питанням випадковості, а радше наслідком несумісності їхніх безпекових доктрин у контексті сучасної військово-політичної ситуації в Сирії (URL:

https://ipress.ua/news/izrail_zablokuvav_uchast_turechchyny_v_mizhnarodnyh_sy_lah_dlya_gazy_377917.html).

У межах потенційного відкритого протистояння з Туреччиною позиція Ізраїлю стає дедалі більш артикульованою не лише на практичному, а й на політичному рівні. Офіційні представники ізраїльського керівництва у своїх заявах наголошують, що Єрусалим не зацікавлений у прямій війні з Анкарою, однак залишає за собою право на превентивні та силові дії у разі появи загроз біля власних кордонів. У військово-політичних колах Ізраїлю підкреслюють, що будь-яка іноземна армія, що намагатиметься закріпитися в Сирії поблизу Голанських висот, автоматично потрапляє в зону підвищеної уваги ЦАХАЛ.

Регіональні експерти з питань безпеки відкрито говорять про те, що сценарій обмеженого зіткнення з Туреччиною вже не є фантастичним. За їхніми оцінками, конфлікт навряд чи набуде форми повномасштабної війни, однак серія повітряних ударів, інцидентів між проксі-силами або точкових операцій цілком можлива. Особливе занепокоєння викликає перспектива появи турецьких систем ППО або авіаційної інфраструктури в центральній чи південній Сирії, що може обмежити свободу дій ізраїльської авіації (URL: <https://www.arabprogress.org/en/escalation-between-turkey-and-israel-motives-and-backgrounds/>).

Колишні високопосадовці силових структур Ізраїлю також зазначають, що Туреччина, на відміну від Ірану, є значно сильнішим і більш самостійним гравцем, тому будь-яке зіткнення з нею потребуватиме обережного політичного супроводу та координації зі США. Водночас у Єрусалимі переконані: поступки Анкарі в Сирії створять небезпечний прецедент і спровокують подальше розширення турецького впливу аж до ізраїльських кордонів (URL: <https://forbes.ua/news/izrail-perekonue-ssha-zalishiti-rosiyski-bazi-v-sirii-dlya-strimuvannya-turechchini-reuters-01032025-27636>).

Тобто позиція Ізраїлю поєднує публічну стриманість із готовністю до жорстких дій. У разі подальшої активізації Туреччини в Сирії ізраїльська сторона дедалі більш відкрито сигналізує, що не виключає навіть прямого, хоча й обмеженого, протистояння як інструменту захисту власних стратегічних інтересів.

Отже, Сирія у 2026 р. стала ключовим вузлом регіональних суперечностей. Туреччина намагається використати вікно можливостей для закріплення статусу регіонального лідера та енергетичного хабу, тоді як Ізраїль зосереджується на недопущенні появи нових загроз біля своїх кордонів. Курдський фактор, активність ІДІЛ та енергетичні амбіції переплелися у складний вузол, розв'язання якого потребуватиме не лише військових, а й тонких дипломатичних рішень. Для України уважне спостереження за сирійським треком є надзвичайно важливим, адже енергетичні та безпекові процеси на Близькому Сході безпосередньо впливають на європейську стабільність і стратегічні російські позиції.

Українсько-польські економічні відносини у політичному контексті під час повномасштабної російсько-української війни

(Продовження. Початок у № 1)

Настрої поляків і соціально-політичне тло українсько-польських економічних відносин

Соціально-економічні загрози та потенційні кризи, з якими стикається польське суспільство, створюють своєрідне соціально-політичне тло для українсько-польських економічних відносин. Це пов'язано з тим, що такі проблеми не можуть бути розв'язані зовсім безболісно для різних соціальних груп і польського суспільства в цілому.

Наприклад, членство Польщі у Європейському Союзі згодом призвело до зміни суспільних стандартів економічного добробуту та, найімовірніше, до поглиблення майнової диференціації у польському суспільстві. Те, що раніше розглядалось як суспільне досягнення, нині сприймається як соціально-економічна норма. Таким ментальним змінам у польському суспільстві сприяла й зміна поколінь, що відбулась після розпаду політичного й економічного блоку СРСР та його сателітів, до якого входила й Польща. Тому на початку 20-х років ХХІ ст. соціально-економічні норми у польському суспільстві відрізняються від аналогічних норм 20–25-річної давності.

Це підтверджується, наприклад, результатами соціологічних опитувань. Зокрема, «згідно з результатами опитування “Польський барометр ринку праці”, проведеного компанією “Personnel Service”, лише 36 % поляків заявляють про задоволення рівнем своєї зарплати. Натомість 29 % респондентів оцінюють свій дохід негативно, а ще 11 % – «однозначно незадоволені». При цьому дослідники зазначають, що «показники задоволеності істотно різняться залежно від статі, віку та місця проживання. Жінки оцінюють свої заробітки дещо краще за чоловіків – 39 проти 34 %. Мешканці великих міст (100–500 тис. населення) є найбільш критичними: 36 % із них висловлюють негативну думку про свою зарплату. У сільській місцевості рівень незадоволення значно нижчий – 24 %, що може бути пов'язано з нижчими очікуваннями та іншим рівнем витрат».

Утім, до наведених результатів соціологічних опитувань варто зробити деякі зауваження. Так, вищий ступінь незадоволення мешканців великих міст своїми зарплатами порівняно з мешканцями сільської місцевості може обумовлюватись й іншими факторами, крім тих, які наводять фахівці Personnel Service. Наприклад, це може бути пов'язано з відмінностями у віковій

структурі мешканців великих міст і сільської місцевості, оскільки у великих містах вища частка більш молодого населення. Ця категорія населення має менший досвід на ринку праці, часто лише набуває необхідної спеціальності та кваліфікації й водночас має доволі значні матеріальні й фінансові потреби. Непрямим чином на користь такого припущення й інші результати опитування, проведеного компанією “Personnel Service”. Так, «вікова група 25–34 років виявилася найкритичнішою щодо загальної ситуації на ринку праці: лише 19 % опитаних вважають його у 2025 р. «добрим або дуже добрим». Для порівняння, серед респондентів віком 55+ позитивно ринок праці оцінили 32 %. Найгірше минулий рік оцінили працівники, зайняті за цивільно-правовими контрактами: 37 % із них висловили негативну думку, що істотно більше, ніж серед самозайнятих, де аналогічний показник становить лише 19 %» (URL: <https://inpoland.net.pl/novosti/chi-zadovoleni-polyaki-svo%dl%97mi-zarplatami-novijj-zvit>).

У контексті питання щодо задоволеності/незадоволеності поляків рівнем своєї заробітної плати, не такими вже й дивними видаються результати з опитування Eurobazooka, проведеними в останні місяці 2025 р., згідно з якими «69 % громадян Польщі підтримують членство своєї країни в Європейському Союзі, тоді як 25 % – виступають вихід з ЄС». При цьому автори опитування зазначають, що «три роки тому 92 % поляків підтримували членство в ЄС, а два роки потому – лише 77 %. Цього року спостерігається найгірший результат, і, як зазначає видання, дані про рекордні 25 % підтримки Polexit викликають тривогу». Зазначене «опитування проводилося також у Німеччині, Франції, Іспанії, Португалії, Бельгії, Нідерландах та Хорватії. Його результати показали, що переважна більшість громадян ЄС задоволені діяльністю спільноти та хочуть залишатися її частиною. Загалом 74 % опитаних підтримують членство у Європейському Союзі. В середньому 19 % громадян хочуть вийти з ЄС, тоді як 7 % не мають думки з цього питання» (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/12/5/7226452>).

Непрямым чином результати зазначеного опитування підтверджують зроблений вище висновок про те, що потужний економіко-соціальний імпульс, пов’язаний зі вступом Польщі до Європейського Союзу, вже, в основному, вичерпав свій початковий інноваційний вплив на польську економіку і суспільство загалом.

Треба також враховувати, що розвиток соціально-економічної ситуації у Польщі протягом майже чотирьох останніх років відбувається під впливом повномасштабної війни Росії проти України. Причому цей вплив російської агресії різниться за напрямками та інтенсивністю своєї дії на різні сфери життєдіяльності польського суспільства.

В суто економічному плані вплив повномасштабної війни Росії проти України спочатку знайшов своє відображення у скасуванні Європейським Союзом всіх обмежень на торгівлю з Україною. Це дало змогу Україні значно збільшити обсяги експорту своїх товарів до країн Європи, компенсуючи таким

чином свої втрати на інших міжнародних ринках, що виникли через повномасштабну воєнну агресію Росії. Але стрімке зростання обсягів експорту українських товарів до європейських країн мало й зворотні наслідки для ряду з них, зокрема й для Польщі.

Зокрема, надзвичайно великі додаткові обсяги експорту української сільськогосподарської продукції рушили на польський ринок, що призвело до стрімкого зниження цін на відповідні товари і викликало гостре невдоволення та протести польських фермерів. Ці події отримали масштабний відгук у польському суспільстві та були враховані польською владою, що призвело до зупинки експорту з України до Польщі зерна та деяких інших видів сільськогосподарської продукції. Водночас протести місцевих фермерів проти поставок української сільськогосподарської продукції до Польщі рельєфно висвітлювали гострі проблеми аграрного сектору польської економіки, пов'язані з пануванням у ньому дрібних фермерських господарств. Такі господарства характеризуються низьким рівнем економічної ефективності, оскільки вони не можуть використовувати притаманний великим сільськогосподарським підприємствам ефект масштабу для зниження собівартості своєї продукції. Водночас для підтримання конкурентоспроможності на аграрному ринку ці дрібні фермерські господарства потребують відповідних дотацій з державного бюджету.

Повномасштабна війна Росії проти України справила потужний вплив і на інші сфери життєдіяльності польського суспільства та польсько-українські відносини. Чи не найбільшою сферою такої взаємодії двох держав став прийом Польщею з початком повномасштабної війни кількомільйонного контингенту українських воєнних біженців. Значна частина цих біженців рухались через Польщу транзитом, але й багато з них залишилось у цій країні. Нині у Польщі перебуває близько 1 млн лише українських воєнних біженців.

Саме внаслідок повномасштабної воєнної агресії Росії проти нашої держави потік традиційних трудових мігрантів з України до Польщі сильно зменшився. Натомість стрімко зросла чисельність українських воєнних біженців, які суттєво відрізнялись від традиційних трудових мігрантів за своїми статеві-віковими, соціально-психологічними та професійно-кваліфікаційними характеристиками різної мотивації для виїзду за кордон. Зокрема, українські вимушено переміщені особи (воєнні мігранти) за кордоном України зорієнтовані насамперед на умови проживання, побуту, отримання необхідних послуг тощо в країні свого перебування. Зі свого боку, так би мовити, типові українські трудові мігранти орієнтуються саме на умови ринку праці країни, до якої вони прибули. Ідеться про сферу трудової діяльності, рівень заробітку, характер трудової діяльності тощо. Умови ж побуту для трудових мігрантів є підпорядкованими по відношенню до умов праці. Ці відмінності зазначених груп українських мігрантів у Польщі об'єктивно впливають на їхні стосунки з місцевим населенням. Хоча з

інтеграцією українських військових біженців у польський ринок праці їхні згадані відмінності від традиційних трудових мігрантів дещо зменшуються.

Правда, серед українських військових біженців є специфічна за своїми демографічними та мотиваційними характеристиками соціальна група. Це – чоловіки призовного віку, які, ухиляючись від військової служби в Україні, переходять на території Польщі. Далі ми зупинимось на ролі цієї соціальної групи в економіці та соціумі Польщі.

Ще одним вельми вагомим результатом впливу повномасштабної війни Росії проти України на польську економіку й суспільство загалом було значне зростання оборонних витрат. Як зазначали наприкінці минулого року оглядачі ЗМІ, «Польща вже тепер витрачає на оборонні проекти більше, ніж Ізраїль чи Туреччина. У відсотках від ВВП це понад 4,1 %, що більше, аніж у будь-якій країні з 32 членів НАТО» (Журнал NV. 2025. № 6).

Проте зростання військових витрат призводить також до зменшення фінансування інших секторів польської економіки або зростання податків, або того і того одночасно. Крім того, таке значне зростання військових витрат слугує наочним сигналом для польського суспільства про ймовірність суттєвих змін в організації військової справи у державі.

І нарешті, не можна не згадати про інформаційно-психологічну агресію Росії в інформаційному просторі Польщі. Одним з важливих об'єктів цієї війни якраз і є польсько-українські відносини. Для проведення своїх інформаційно-психологічних операцій росіяни використовують анонімні телеграм-канали та різноманітні боти.

Наведені вище напрями впливу повномасштабної війни Росії проти України позначилися на певній трансформації настроїв у польському суспільстві. Вона проявилась у зміні поведінки доволі багатьох поляків, деяких акціях громадського протесту та знайшла своє відображення в результатах різних соціологічних опитувань.

Тут, наприклад, не можна не згадати про масштабні акції протесту польських фермерів проти ввезення на територію Польщі української сільськогосподарської продукції з блокадою польсько-українського кордону. У результаті польська влада в основному задовольнила вимоги місцевих фермерів і заборонила імпорту зерна та деяких інших видів сільськогосподарської продукції з України.

Водночас згідно з грудневою 2025 р. інформацією британської The Guardian, «протягом останніх місяців 2025 р. в Польщі відбувався різкий спад підтримки українців з боку місцевого населення». Так, одне з «останніх опитувань показує, що підтримка прийому українських біженців впала з 94 % після початку війни до лише 48 % сьогодні». Такі зміни спричинені політичними дискусіями, що зміщуються вправо, дезінформацією в інтернеті та наростанням антиукраїнських настроїв серед частини населення. «У суспільстві зараз існує думка, що ми більше нічого не винні українцям», – зазначив П. Бурас з Європейської ради з міжнародних відносин. Інтернет,

зокрема, став важливим майданчиком для поширення негативних стереотипів. О. Пестриков з Українського дому у Варшаві зазначає, що «хоча раніше онлайн-ненависть не переходила в реальний світ, з літа 2025 р. кількість скарг на напади значно зростає... Водночас історична травма, пов'язана з Волинською трагедією, також не зникає з поля зору, оскільки польська спільнота не забуває про трагедії Другої світової війни, що породжують емоційні реакції» (URL: <https://www.theguardian.com/world/2025/dec/22/teach-your-daughter-to-speak-polish-ukrainians-in-poland-face-growing-resentment>; <https://glavcom.ua/world/observe/antiukrajinska-khvilja-u-polshchi-chomu-pidtrimka-bizhentsiv-rizko-znizilasja-1094653.html>).

Також опитування польського Центру дослідження громадської думки (CBOS) показало, що ставлення поляків до прийому українських біженців погіршилося, що відповідає тенденції, яка спостерігається з невеликими перервами з середини 2023 р. У грудневому опитуванні «Поляки про війну в Україні та допомогу біженцям» CBOS запитав, зокрема, чи повинна Польща приймати українських біженців з територій, охоплених конфліктом. Результати були майже ідентичними до результатів вересневого опитування. Так само, як і тоді, 48 % поляків підтримують прийняття українських біженців, 46 % виступають проти цього – в такому випадку це зростання на один процентний пункт. Відповідь «важко сказати» обрали 6 % опитаних. Автори дослідження підкреслили, що частка рішучих голосів проти досить чітко переважає частку рішучих голосів за (19 проти 13 %). Вони додали, що на початку 2022 р. відсоток поляків, які підтримують прийняття українських біженців, сягав 94 % і залишався на високому рівні до середини 2023 р. Аналітики CBOS визнали в цьому контексті, що поточні результати є «найгіршими в історії наших вимірювань, які розпочалися незабаром після анексії Криму понад десять років тому».

«Згідно з результатами дослідження, проти прийому біженців з України частіше виступають респонденти з менших населених пунктів (59 % у сільській місцевості проти 27 % у найбільших містах). Це також особи з базовою або середньою освітою (62 % серед респондентів з цієї групи) проти 26 % серед респондентів з вищою освітою. Проти прийому біженців частіше виступають респонденти з нижчим доходом “на душу населення” у своїх домогосподарствах (57 % серед тих, хто має найнижчий дохід, проти 18 % серед тих, хто має найвищий), а також релігійно практикуючі особи (57 % у групі тих, хто практикує кілька разів на тиждень, проти 38 % серед тих, хто не практикує)».

Прийняття біженців найчастіше підтримують виборці лівих партій – партії «Разом» (88 %) та «Лівих» (78 %). Це також підтримують 70 % прихильників «Громадянської коаліції» Серед електорату правих партій переважають голоси проти – 69 % серед виборців «Конфедерації Польської Корони», 61 % серед виборців «Права і справедливості» та 54 % у випадку «Конфедерації». Згідно з опитуванням, загалом частіше проти виступають

особи, які сповідують праві погляди (53 % з цієї групи проти 31 % з групи, яка сповідує ліві погляди)» (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/01/7/7228614>).

Крім того, згідно з вересневим 2025 р. опитуванням CBOS, у польському суспільстві нині переважає думка, що допомога, яку Польща пропонує біженцям з України, є занадто великою (50 %), хоча лише дещо менший відсоток опитаних вважає, що її масштаб є відповідним (46 %). Більшість поляків також вважає, що доступ до таких пільг і послуг, як 800 плюс або безкоштовна медична допомога, повинні мати тільки ті українці, які працюють і платять податки в Польщі (58 %).

Кожен четвертий опитаний заявив, що, крім роботи та сплати податків у Польщі, українці, які отримують доступ до цих послуг, повинні також мати статус біженця (25 %). Кожен 12-тий вважає, що українці в Польщі взагалі не повинні користуватися такими пільгами (8 %)» (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/10/9/7222093>).

Також деякі ЗМІ в останні місяці 2025 р. повідомляли, що «у Польщі, яка стала головним притулком для мільйонів українців, зафіксовано помітне зростання злочинів та проявів ненависті проти біженців. Ця тривожна тенденція підриває солідарність, яка панувала в перші місяці повномасштабного вторгнення, та ускладнює інтеграцію українців у польське суспільство». За інформацією Bloomberg, «зростання антиукраїнських настроїв проявляється у різних формах. Зокрема йдеться про випадки побиття та словесних образ на вулицях, дискримінацію на роботі та в побуті, ускладнення в пошуку житла та працевлаштуванні, а також випадки відмови в обслуговуванні. Також ідеться про зростання агресивних коментарів та погроз у соціальних мережах, що поширюють антиукраїнські наративи». Водночас «аналітики зазначають, що зростання злочинів на ґрунті ненависті є типовим явищем після масової міграції, особливо коли первинний “шок солідарності” минає, а економічні проблеми та конкуренція за ресурси посилюються. Це створює додаткові виклики для польської влади, яка має балансувати між підтримкою громадян України та зниженням соціальної напруги всередині країни» (URL: <https://censor.net/ua/news/3584210/pidtrymka-ukrayintsiv-u-polschi-suttyevo-zmenshuyetsya>).

Зі свого боку Є. Вуйцік, видавець та колишній заступник головного редактора Gazeta Wyborcza, засновник українсько-польського журналу Sestry.eu, на початку грудня 2025 р. зазначав, що «відносини між поляками та українцями в реальному житті, на роботі, вдома, в школах, поліклініках і на житлових масивах набагато кращі, ніж картини, які малюються в інтернеті. Якби ми оцінювали ці відносини виключно через призму цифрового шуму, кампаній російських ботів, спрощень у ЗМІ та політичних ігор на антиукраїнській карті, ми отримали б картину катастрофи. У безпосередніх контактах немає напруженості коментарів, немає агресії та стереотипних

ролей. Є повсякденне життя, яке в більшості випадків виглядає більш спокійним і більш нормальним, ніж цифрова імітація».

При цьому він наголошує, що «дослідження Національного банку Польщі щодо життєвої та економічної ситуації мігрантів з України, засноване на декількох тисячах інтерв'ю, проведених навесні 2025 р. Це не означає повної відсутності напруження. Звіт вказує на сфери, в яких система не відповідає реальності. Найбільш обтяженими залишаються освіта, охорона здоров'я та психологічна допомога» (URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/ukrajinci-v-polshchi-pro-vidnosini-z-polyakami-50567080.html>).

Аналогічні думки щодо реальних побутових відносин між основною масою поляків та українців висловлюють і деякі інші польські інтелектуали. Утім, треба враховувати, що для формування поглядів виборців, які не мають безпосереднього контакту з українськими мігрантами у Польщі (а таких – більшість) повідомлення у ЗМІ та інтернет-мережах мають надзвичайно важливе значення для формування їхніх поглядів з питань польсько-українських відносин.

Утім, у контексті представлених вище даних щодо ставлення до українців у польському суспільстві, доцільно навести результати червневого 2025 р. опитування від IBRiS на замовлення порталу “Defence24” та ініціативи “Stand With Ukraine” про ставлення поляків до членства України в ЄС і НАТО. «За вступ України до ЄС висловилися 35 % опитаних, до НАТО – 37 %. При цьому проти – по 42 % респондентів. Аргументами проти вступу України назвали побоювання щодо нечесної економічної конкуренції, проблем з корупцією в Україні та побоювання значної ескалації війни у разі прийняття України в НАТО» (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/06/26/7214646>).

Водночас результати соціологічних опитувань свідчать, що загалом поляки стурбовані потенційними воєнними загрозами з боку Росії й не очікують припинення війни Росії проти України у 2026 р. За таких обставин доволі неочікуваними видаються результати опитування щодо запровадження тимчасового податку для фінансування модернізації польської армії. Про це свідчать результати опитування, проведеного IBRiS 19–20 грудня 2025 р.

В опитуванні респондентів запитали, чи слід ввести тимчасовий податок для фінансування модернізації польської армії у зв'язку з дедалі більшою загрозою з боку Росії та вищими витратами на оборону. Загалом майже 58 % опитаних вважають, що такий податок не повинен бути введений. Відповідь «скоріше ні» вказали 30,4 % респондентів, а «однозначно ні» – 27,4 %. Позитивно оцінили цю ідею близько 32 % опитаних (24,2 % – «скоріше так» і 8,2 % – «однозначно так»). Решта 9,1 % не мають сформованої думки з цього питання. Згідно з опитуванням, найбільше прихильників введення такого податку – серед осіб, які підтримують урядову коаліцію» (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/01/5/7228377>).

Також прикметно, що у Польщі протягом 2025 р. змінилися настрої населення щодо повернення обов'язкової військової служби у цій країні. Про це свідчать дані опитування IBRiS. Зазначається, що ще навесні 2025 р. «більшість респондентів підтримували ідею повернення обов'язкового призову, сьогодні кількість прихильників явно зменшується. Згідно з опитуванням, проведеним наприкінці жовтня 2025 р., лише 39,2 % респондентів схвалюють відновлення обов'язкової військової служби, посиляючись на поточну міжнародну ситуацію. Сорок п'ять з половиною відсотків опитаних уже проти, а кожен шостий не має думки з цього приводу. Ті, хто виступає за повернення до строкової військової служби, – це переважно старші люди, які підтримують чинну владу, особливо ті, кому за 70 років (59 % відповідей), а також мешканці невеликих сіл (42 %). Цікаво, що рівень освіти тут не має особливого значення – однаковий відсоток підтримки спостерігається серед тих, хто має початкову, середню та вищу освіту (по 39 %). Згідно з опитуванням, ті, хто виступає за повернення призову, декларують ліві погляди.

Натомість серед тих, хто виступає проти обов'язкової військової служби, переважають ті, хто не голосує (50 %), жінки (49 %), мешканці великих міст (54 %) та особи з вищою освітою (52 %). Найвищий рівень опозиції спостерігається серед тих, кому за тридцять (59 %), та представників покоління Z (58 %) – тобто тих, хто може бути призваний, якщо призов повернеться. Противники такого рішення описують свої погляди як центристські» (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/11/3/7223958>).

У зв'язку з наведеними вище даними про ставлення поляків до потенційного вживання заходів національної безпеки на випадок загрози воєнної агресії Росії проти Польщі, доцільно звернути увагу на оцінювання громадянами Польщі ієрархії небезпек, які загрожують польському суспільству. Зокрема, згідно з опитуванням компанії “IBRiS”, проведеним для порталу “Wirtualna Polska” в період з 19 до 21 грудня 2025 р. методом CATI (телефонні інтерв'ю) та CAWI (інтернет-опитування) на репрезентативній вибірці 1 тис. поляків.

Респондентам було поставлено запитання : «Чого Ви найбільше боїтеся у 2026 році?» «Опитані могли вибрати до трьох відповідей. На вершині списку опинилися проблеми з доступом до медичних послуг, на які вказали 47,5 % опитаних. Крім того, поляки також відчувають страх за своє фізичне здоров'я та здоров'я близьких (45,3 %). Відразу за медичними питаннями йде тема, пов'язана з геополітичною ситуацією. Загрози безпеці Польщі побоюються 44,2 % респондентів. Аналогічний відсоток опитаних вказав на політичну нестабільність і внутрішні суперечки в Польщі (43,3 %). Далі питання зростання вартості життя (інфляція, рахунки, ціни на продукти харчування), на яке вказали 41,5 % опитаних. Значно менше, а саме 21,8 % респондентів,

боятися втратити роботу або джерело доходу» (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/12/26/7227942>).

З наведеного видно, що зовнішня загроза безпеці Польщі у нинішній ментальності польського суспільства не є домінуючою порівняно з іншими загрозами та навіть поступається деяким з них. І це при тому, що сучасна повномасштабна війна йде у країні, з якою Польща має спільний кордон, а перед вторгненням російських військ в Україну російський президент висував вимогу щодо виходу з НАТО держав – колишніх учасниць Варшавського договору, включаючи Польщу.

Як заявив наприкінці грудня минулого року на форумі “Halifax International Security Forum” відомий російський опозиціонер Г. Каспаров, «Україна – єдина сила, яка стримує російську армію та не пускає її далі в Європу. Якби не Україна, російські танки вже стояли б у Польщі» (URL: <https://censor.net/ua/videonews/3587255/kasparov-krytykuye-teh-hto-boyitsya-vzyaty-ukrayinu-v-nato>).

Також про повномасштабну війну, яка точиться безпосередньо за східним кордоном їхньої держави, постійно й наочно нагадує полякам присутність у Польщі дуже великого контингенту українських воєнних біженців.

Проте видається, що для дуже багатьох поляків повномасштабна російсько-українська війна ментально є чимось віддаленим, доволі абстрактними новинами у ЗМІ, а не усвідомлюється як потенційно близька загроза для них та їхніх близьких, польського суспільства загалом. Хоча певні соціальні групи польського суспільства, як засвідчили наведені вище результати опитувань щодо повернення обов’язкової військової служби у Польщі, сприймають загрозу війни більш реалістично. Однак багато хто з них вважає, що захищати Польщу повинен не він, а хтось інший. Та й податок на безпеку Польщі багато її громадян платити не хочуть.

Утім у повсякденному житті є більш нагальні для поляків проблеми, які їм треба вирішувати вже сьогодні, що й відобразилось у результатах наведеного вище соціологічного опитування. Тим більше, що зазначені нагальні соціально-економічні проблеми на рівні підсвідомості викликають у поляків доволі широку емоційну реакцію. З іншого боку, цілком імовірно, що загроза зовнішньої війни сприймається дуже багатьма поляками більш абстрактніше, ніж згадувані вище внутрішні соціально-економічні проблеми Польщі, та не викликає у них таких же емоційних реакцій.

Водночас треба наголосити, що державній та місцевій владі Польщі вирішувати згадані вище складні соціально-економічні проблеми, що стоять нині перед польським суспільством, доводиться в умовах жорсткої конкуренції за голоси виборців між ключовими політичними силами цієї держави. При цьому польські політики, особливо опозиційні, доволі часто намагаються використати ментальні суперечності у настроях населення для досягнення своїх політичних цілей. Такий підхід дає насамперед можливість

отримати якомога більше прихильності та голосів виборців, тоді як вирішення складних соціально-економічних проблем лишається справою більш віддаленого майбутнього. За таких обставин польсько-українські відносини так чи інакше стають об'єктом внутрішніх політичних змагань у Польщі.

При цьому, як свідчать повідомлення різних медіаресурсів, у соціально-політичних уподобаннях населення Польщі останнім часом відбуваються серйозні зміни. Так, С. Сераковський, засновник руху “Krytyka Polityczna”, стипендіат фонду “Mercator”, базуючись на соціологічному дослідженні, яке він провів разом з П. Садурою з Варшавського університету, зазначав, що «польське суспільство загалом стало значно радикальнішим. Згідно з одним із показників, усі виборці правих кандидатів набрали понад 4 бали з 5 можливих за шкалою радикалізації, і навіть прихильники Тшасковського (колишнього претендента на посаду Президента Польщі на останніх виборах. – Прим. ред.) та інших лівих кандидатів отримали високі оцінки. Зросло загальне сприйняття «радикальних політиків» і невдоволення браком «автентичних» лідерів. Однак праві набагато ефективніше спрямували ці настрої на свою користь, ніж центр чи ліві.

Також помітно зросла готовність суспільства до авторитаризму. Усі групи виборців нині підтримують ідею «сильного лідера, який може порушувати правила». Навіть прихильники Тшасковського отримали 3,28 бала за цією шкалою (вище за нейтральний рівень). Цінування демократії в Польщі знизилося, й антисистемні настрої стали майже універсальними. Незалежно від політичної орієнтації, більшість погоджується з твердженням: «Поточна політична система настільки дисфункціональна, що її неможливо реформувати». Рішення, які пропонують виборці, різняться, але інтенсивність обурення – однакова».

При цьому С. Сераковський наголошує, що «первинне джерело політичної поляризації в Польщі сягає ще феодальних часів, у невирішеному конфлікті між міськими елітами та сільськими жителями. Будь-який ліберальний уряд, який не зможе відновити довіру цих «периферійних» груп через масштабні соціальні реформи, неминуче зазнає краху. Саме тому польська політика вже два десятиліття коливається між лібералізмом Туска і націонал-популізмом Качинського.

Проте нову правницю Польщі веде не провінція, а молоді, освічені чоловіки з міст. Близько 47 % виборців Менцена – це люди віком від 18 до 34 років, 64 % – чоловіки, 29 % мають вищу освіту, а 23 % живуть у великих містах. Важко назвати їх маргіналами з периферії. Здавалося б, саме вони мали становити ядро ліберально-демократичного центру, але натомість вони обрали радикальний правопопулізм. Нова правниця внутрішньо поділена на три фракції. Існують лібертаріанці (45 %), яких мотивує бачення радикальної економічної трансформації; націоналісти (35 %), які акцентують на питаннях ідентичності та суверенітету; та радикальні антисистемники (20 %). Кожна з цих груп має різні мотиви, але їх об'єднує розчарування існуючим станом

речей. Ця різноманітність може бути як силою, так і слабкістю» ([URL: https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/08/15/7217516](https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/08/15/7217516)).

Як свідчать соціологічні опитування, цілком імовірно, що зазначені вище зміни у політичних уподобаннях населення Польщі відобразяться на результатах майбутніх парламентських виборів у цій країні. Так, згідно з проведенням у середині грудня 2025 р. опитуванням Національної дослідницької групи Польщі, якби парламентські вибори до сейму відбулися 21 грудня 2025р., за партію Г. Брауна «Конфедерація Польської Корони» проголосували б 11,18 % респондентів. Скандальна політсила вперше випередила «Конфедерацію» С. Менцена та К. Босака. За неї б проголосували 10,67 %. Першість в опитуванні отримала керівна партія «Громадянська платформа» діючого Прем'єр-міністра Польщі Д. Туска. За неї б проголосували 35,29 %, що на 2,7 процентного пункту менше порівняно з листопадним опитуванням. Відразу за «Громадянською платформою» у рейтингу опинилася партія «Право і справедливість» («ПіС»), яка отримала 31,21 % голосів. Партія Я. Качинського відновлює свою підтримку порівняно з попереднім опитуванням.

У разі такого розподілу голосів «Громадянська платформа» отримала б 191 місце у сеймі, «ПіС» – 178, «Конфедерація Польської Корони» – 48, а «Конфедерація» – 43. Такі результати забезпечили б правим політсилам більшість у нижній палаті парламенту Польщі». При цьому ЗМІ нагадують, що Г. Браун є широко відомим у Польщі українофобом ([URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/12/17/7227337](https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/12/17/7227337)).

Як вважає згадуваний вище польський соціолог С. Сераковський, «Конфедерація» зовсім не обов'язково захоче утворити коаліцію з «ПіС» після загальних виборів 2027 р. (згідно з поточними опитуваннями, праві партії мають очевидну перевагу). І хоча 81 % прихильників «ПіС» підтримують коаліцію з «Конфедерацією», 63 % виборців «Громадянської платформи» Туска готові прийняти союз із «Конфедерацією», щоб лише не допустити повернення «ПіС» до влади. Серед самих виборців «Конфедерації» 35 % підтримують коаліцію з «ПіС», 17 % – з «Громадянською платформою», а 48 % вважають за краще «струснути систему» і домогтися дострокових виборів. Ці настрої свідчать про можливу перебудову польського політичного ландшафту. Завдяки явній перевазі в потенційних коаліційних комбінаціях, нова правниця цілком може стати домінуючою силою в польській політиці на десятиліття вперед.

Консолідація правих сил у Польщі та перемога на президентських виборах К. Навроцького викликали відповідну реакцію його політичних опонентів – центристських та ліво-центристських політичних сил. Організаційним результатом цього стало об'єднання у жовтні 2025 р. «Громадянської платформи», партії «Сучасна» та «Польська ініціатива» у нову партію на польській політичній арені, яка отримала назву «Громадянська коаліція». Її лідером став діючий Прем'єр-міністр Польщі Д. Туск. ([URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/10/20/7227337](https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/10/20/7227337)).

<https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/donald-tusk-oglosil-nazwe-nowej-partii-to-koniec-platformy-obywatelskiej/g7pcfm9>). Зазначене об'єднання, по суті, є підготовкою до парламентських виборів 2027 р.

За таких обставин у Польщі цілком закономірно очікувати на загострення політичної боротьби між гілками влади та у межах певних інституцій. Зокрема, ЗМІ ще минулого року звертали увагу на певну напругу у відносинах між Президентом К. Навроцьким і Прем'єр-міністром Д. Туском. У цьому контексті можна згадати, що влітку 2025 р. Президент К. Навроцький оголошував про свій намір повалити «найгірший уряд в історії Польщі (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/08/15/7217516>). Зі свого боку у грудні 2025 р. Прем'єр-міністр Польщі Д. Туск заявив у мережі “X”: «Міжнародна гра сьогодні ведеться за високі ставки: безпеку Польщі та незалежність України. Якщо президент не хоче чи не може допомогти, то хоча б хай не втручається» (URL: <https://censor.net/ua/news/3590581/tusk-rozkrytykuvav-navrotskogo-cherez-pozytsiyu-schodo-ukrayiny>).

Правда, на початку січня 2026 р. речник Президента Республіки Польща Р. Леськевич повідомив, що К. Навроцький і Д. Туск домовилися співпрацювати в питаннях безпеки і підтримки України. «Формат, який включає прямі переговори з американським союзником – нашим найважливішим союзником в НАТО Президентом Д. Трампом та Сполученими Штатами – є прерогативою Президента К. Навроцького. Водночас участь у Коаліції охочих та переговори на європейському рівні є прерогативою Прем'єр-міністра Д. Туска», – зазначив Р. Леськевич (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4078682-navrockij-i-tusk-domovilisa-pro-podil-rolej-u-spravi-pidtrimki-ukraini.html>).

Утім, враховуючи наведені вище настрої польського суспільства та зміни у політичних уподобаннях польських виборців, можна очікувати, що українська тема й надалі посідатиме помітне місце у соціально-політичному дискурсі у Польщі. При цьому польські політики, як свідчить минулий досвід, апелюватимуть до тем, які викликають сильну емоційну реакцію у польському суспільстві. Зокрема, оглядачі наголошують, що «історична травма, пов'язана з Волинською трагедією, також не зникає з поля зору, оскільки польська спільнота не забуває про трагедії Другої світової війни, що породжують емоційні реакції» (URL: <https://glavcom.ua/world/observe/antiukrajinska-khvilja-u-polshchi-chomu-pidtrimka-bizhentsiv-rizko-znizilasja-1094653.html>).

Вочевидь, недарма польський Президент К. Навроцький під час зустрічі з українським колегою В. Зеленським у Варшаві подарував йому двотомну працю «Документи Волинського злочину». Це видання вийшло у 2023 р., коли К. Навроцький обіймав посаду голови польського Інституту національної пам'яті. В Інституті національної пам'яті заявили, що «цей символічний жест мав підкреслити важливість і значення питання ексгумації жертв Волинської злочини для Польщі та добрих партнерських відносин між Польщею та

Україною» (URL: <https://censor.net/ua/news/3591496/navrotskyi-prezentuvav-zelenskomu-dokumenty-volynskogo-zlochynu>).

Тому можна очікувати, що питання ексгумації жертв Волинської трагедії, як і питання щодо деяких інших, чутливих для польського суспільства подій соціально-політичного характеру, потенційно можуть слугувати для польської сторони формальним приводом (а не причиною як такою) для висування тих чи інших вимог до України у сфері двосторонніх економічних відносин.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Під головуванням президента Національної академії наук України академіка НАН України А. Загороднього 14 січня 2026 р. відбулося чергове засідання Президії НАН України.

На його початку про досвід Товариства з обмеженою відповідальністю «Український інститут сталевих конструкцій ім. В. М. Шимановського» щодо відновлення зруйнованих будівель і споруд поінформував генеральний директор цього інституту член-кореспондент НАН України О. Шимановський.

Це нагальне завдання сьогодення для всієї України, зокрема її будівельної галузі, що має велике соціальне значення. Залучення установ НАН України, зокрема ТОВ «Укрінсталькон ім. В. М. Шимановського», до розв'язання науково-технічних проблем відновлення зруйнованих чи пошкоджених будівель і споруд демонструє скорочення часу на їх виконання і високу ефективність.

Як зазначив доповідач, починаючи з 2022 р. спільні дослідження спрямовано на дослідження технологій зварювання товстостінних відповідальних з'єднань металоконструкцій з різних (старих і нових) марок сталей, удосконалення наявних і розроблення нових методів інструментальної діагностики та неруйнівного контролю щільності металу пошкоджених чи зруйнованих елементів металевих конструкцій шляхом визначення значень напруженості магнітного поля.

О. Шимановський також повідомив, що результати спільних науково-технічних робіт знайшли своє втілення під час проєктування і виготовлення металоконструкцій для відновлення телевізійних веж Концерну РРТ у містах Києві, Чернігові та Корюківці Чернігівської області, енергетичних об'єктів ПрАТ «Укргідроенерго» у м. Запоріжжя та ПАТ «Центренерго» у м. Зміїв, автопроїзду на греблі Дніпрогесу ПрАТ «Укргідроенерго» у м. Запоріжжя, ряду торговельних центрів торговельної мережі «Епіцентр».

Позитивні результати науково-технічної співпраці ТОВ «Укрінсталькон ім. В. М. Шимановського» з науковими установами НАН України, зокрема з Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України, свідчать про необхідність подальшого розвитку та розширення науково-технічних зв'язків між ТОВ «Укрінсталькон ім. В. М. Шимановського» та НАН України.

В обговоренні доповіді виступили заступник директора з наукової роботи Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України академік НАН України Л. Лобанов, директор Інституту геотехнічної механіки ім. М. С. Полякова НАН України академік НАН України А. Булат і перший віцепрезидент НАН України академік НАН України В. Богданов. У виступах було відзначено важливу роль ТОВ «Укрінсталькон ім. В. М. Шимановського» у відновленні зруйнованих чи пошкоджених будівель і споруд, у тому числі внаслідок бомбардувань або обстрілів з боку агресора. Успішному виконанню цих складних завдань сприяє багаторічний позитивний досвід діяльності інституту та тісна співпраця з установами академії.

Далі з науковою доповіддю «Створення нейтронопоглинальних матеріалів для систем управління та захисту атомних реакторів з підвищеними характеристиками терміну служби з використанням вітчизняної сировини і технологій виготовлення» виступив заступник директора Науково-технічного комплексу «Ядерний паливний цикл» Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» В. Грицина.

Він зазначив, що, забезпечуючи науковий супровід експлуатації ядерних реакторів в Україні, фахівці ННЦ «ХФТІ» створили не лише базу матеріалознавчих і технологічних розробок елементів активної зони, а й забезпечили можливості виготовлення укрупнених партій поглинальних елементів (ПЕЛ) та поглинальних стрижнів (ПС) СУЗ для реакторів ВВЕР-1000 до того часу, поки АТ «НАЕК «Енергоатом» не освоїть їх масове виробництво. З участю філії «ВП «Атоменергомаш» АТ «НАЕК «Енергоатом» виготовлено відповідно до розроблених ННЦ «ХФТІ» технологічних операцій укрупнену дослідну партію ПС СУЗ порошкового варіанта для випробувань у ВВЕР-1000, яка вже другий рік на етапі дослідно-промислової експлуатації проходить випробування в 4 блоці філії «ВП РАЕС».

Як стало відомо з доповіді, у ННЦ «ХФТІ» створено нейтронопоглинальні матеріали на основі гафнію з новими сполученнями структурно-фазових характеристик, що забезпечують високі показники працездатності: складнооксидні сполуки гафнію та рідкісноземельних елементів – гафнати диспрозію і гадолінію, борид гафнію та карбід гафнію.

Крім того, науковцями установи розроблено технологічні процеси виготовлення порошковими методами нейтронопоглинальних матеріалів таблеткової форми: карбід бору, титанат диспрозію та гафнат диспрозію з регульованими характеристиками густини до 97 % від теоретичної та високими показниками механічних властивостей. Визначено сплав 42ХНМ як

конструкційний матеріал для оболонки ПЕЛ. Цей сплав забезпечує високі технологічні властивості та радіаційну стійкість, а виробництво труб і прутків з нього вже налагоджено в Україні.

В. Грицина акцентував, що в ННЦ «ХФТІ» розроблено конструкції ПЕЛ з комбінованими поглиначами в таблетковому вигляді. Такий поглинач більш технологічний для спорядження оболонки ПЕЛ порівняно з порошковими поглиначами. Це автоматизує технологічний процес і зменшує час виготовлення ПЕЛ та ПС СУЗ. Також істотною перевагою є більша густина поглинача в таблетковій формі, що сприяє подовженню ресурсу роботи ПС СУЗ.

За словами доповідача, виконані науковцями ННЦ «ХФТІ» науково-дослідні роботи дають змогу перейти до дослідно-конструкторських робіт з проєктування ПЕЛ та ПС СУЗ для конкретних нових циклів роботи реакторів ВВЕР-1000 або реакторів інших типів, зокрема малих модульних реакторів (ММР).

У своєму виступі В. Грицина наголосив, що створення й налагодження масового виробництва ПС СУЗ для ядерних блоків шляхом впровадження українських розробок є вкрай актуальними. Доповідач підкреслив, що вирішення цього завдання потребує створення в ННЦ «ХФТІ» повноцінного комплексу науково-дослідного обладнання для розроблення й модернізації ПС СУЗ. Насамперед необхідно обладнання для методики контролю якості порошкових нейтронопоглинальних матеріалів та елементів ПЕЛ і ПС СУЗ у цілому. Також з метою розроблення ПЕЛ і ПС СУЗ для різних типів реакторів та створення технології їх масового виробництва необхідно організувати лабораторну базу з обладнанням, що допоможе обґрунтувати автоматизацію окремих технологічних процесів.

В обговоренні цієї доповіді виступили керівник служби паливовикористання та поводження з радіоактивними відходами філії «Відокремлений підрозділ “Науково-технічний центр”» АТ «НАЕК “Енергоатом”» кандидат технічних наук О. Годун, директор Інституту монокристалів НТК «Інститут монокристалів» НАН України академік НАН України І. Притула, академік-секретар Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України академік НАН України І. Гаркуша, в. о. генерального директора Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» академік НАН України М. Азарєнков. Учасники обговорення відзначили актуальність і важливість робіт з розроблення нейтронопоглинальних матеріалів та елементів для систем управління й захисту (СУЗ) реакторів ВВЕР-1000, а також вагомі результати, отримані в ННЦ «ХФТІ» в процесі створення матеріалів з підвищеними характеристиками терміну служби з використанням вітчизняної сировини та технологій виготовлення. Було підкреслено необхідність подальшого розвитку фундаментальних і прикладних досліджень у галузі ядерного матеріалознавства, конструювання та технології виготовлення ПЕЛів, твелів,

ПС СУЗ для реакторів різного типу, а також з підготовки кадрів і підрозділів з забезпечення ядерних установок України.

Далі з ініціативою про заснування в Інституті математики НАН України Центру передових математичних досліджень та освіти ім. М. Остроградського (Mykhailo Ostrohradskyi Center for Mathematical Research and Education) виступив академік-секретар Відділення математики НАН України, директор Інституту математики НАН України академік НАН України О. Тимоха.

У своєму виступі він наголосив на критичному стані математичної освіти в Україні, що ставить під загрозу відтворення кадрового наукового потенціалу та збереження наукових математичних шкіл України. У зв'язку із цим О. Тимоха запропонував заснувати нову сучасну інституцію як структурний підрозділ Інституту математики НАН України. Першочерговою метою діяльності центру має бути сприяння сталому розвитку математичної науки та освіти в Україні, відтворення кадрового потенціалу, а також збереження й розвиток наукових математичних шкіл шляхом налагодження ефективної взаємодії математичної спільноти НАН України з науковими, освітніми, інноваційними, бізнесовими, оборонними та безпековими інституціями, зокрема й міжнародними.

Президія НАН України одногolosно підтримала ініціативу Відділення математики НАН України та проголосувала за заснування центру, що дає старт офіційним перемовинам з міжнародними донорами та підготовці установчих документів.

На завершення учасники засідання розглянули ряд кадрових і поточних питань. Зокрема, Президія НАН України затвердила новий склад Ради молодих вчених НАН України на чолі з головою, яким під час засідання ради обрано провідного наукового співробітника Національного науково-природничого музею НАН України доктора біологічних наук О. Ковальчука (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 14.01*).

Президент НАН України зустрівся з юними винахідниками Києва з нагоди Міжнародного дня дітей-винахідників.

За доброю традицією до Міжнародного дня дітей-винахідників, що щорічно відзначається 17 січня, президент Національної академії наук України академік НАН України А. Загородній зустрівся з вихованцями Київської Малої академії наук учнівської молоді та вручив їм Подяки Національної академії наук України й Малої академії наук України.

У зустрічі також узяли участь начальник Відділу позашкільної освіти управління дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти Департаменту освіти і науки КМДА В. Ткаченко, директор Київської Малої академії наук учнівської молоді кандидат хімічних наук І. Поліщук, її заступник Є. Куліш, директор Політехнічного ліцею НТУУ «Київський

політехнічний інститут ім. І. Сікорського» Ю. Киричков, а також наукові керівники учнів.

У своєму вітанні до юних талантів А. Загородній відзначив високі здобутки та перемоги вихованців Київської Малої академії наук на багатьох всеукраїнських конкурсах науково-технічної творчості молоді й численних міжнародних конкурсах, що відбувалися в Польщі, Тунісі, США, Індонезії, Хорватії, Румунії та інших країнах.

З вітальним словом також виступили начальник Відділу позашкільної освіти Департаменту освіти і науки КМДА В. Ткаченко та директор Київської МАН кандидат хімічних наук І. Поліщук.

Президент НАН України вручив Подяки від Національної академії наук України та Малої академії наук України за значні досягнення у винахідництві й дослідницькій діяльності та особистий внесок у розвиток юнацького наукового руху Києва кращим юним винахідникам столиці, які неодноразово ставали переможцями найпрестижніших міжнародних і вітчизняних конкурсів та олімпіад.

Нагороди отримали учні Київської Малої академії наук учнівської молоді:

- М. Білоус, учень 9 класу Приватного закладу освіти «Гімназія Кларіс Вербіс»;
- С. Возняк, учениця 11 класу Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;
- Т. Журавель, учениця 10 класу Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;
- Д. Зембович, учениця 11 класу Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету ім. Т. Шевченка;
- Б. Коваль, учень 11 класу Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;
- Н. Линовицька, учениця 10 класу Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;
- М. Мельниченко, учень 11 класу Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;
- О. Тетьоркіна, учениця 10 класу Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;
- В. Турич, учень 11 класу Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;
- П. Урсул, учениця 10 класу Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету ім. Т. Шевченка;
- Д. Хомутська, учениця 11 класу Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;
- Д. Штовбонько, учень 11 класу Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;

– О. Юхимович, учень 11 класу Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського».

Подяки від НАН України й Малої академії наук України за віддану працю з юними винахідниками столиці та високі здобутки в роботі з обдарованою молоддю отримали відмінник освіти, вчитель-методист Ю. Киричков, директор Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського» і вчитель-методист В. Ковальова, методист з науково-практичної роботи, учитель української літератури Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», а також наукові керівники нагороджених учнів:

– О. Андрійчук, доцент кафедри вірусології Навчально-наукового центру «Інститут біології та медицини» Київського національного університету ім. Т. Шевченка;

– В. Головань, доктор філософії у галузі біології, учитель біології школи Приватного закладу освіти «Гімназія Кларіс Вербіс»;

– С. Ігнатова, завідувач відділення інженерії та матеріалознавства Київської Малої академії наук учнівської молоді;

– О. Ісаченко, завідувач відділення екології та аграрних наук Київської Малої академії наук учнівської молоді, керівник секції «Ботаніка. Зоологія. Технологія виробництва продукції тваринництва та ветеринарна медицина»;

– О. Козленко, заслужений учитель України, завідувач наукової лабораторії криогенної техніки фізико-математичного факультету НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», керівник секції «Технології виробництва» відділення інженерії та матеріалознавства Київської Малої академії наук учнівської молоді;

– О. Мешков, кандидат технічних наук, учитель фізики Українського фізико-математичного ліцею Київського національного університету ім. Т. Шевченка;

– Н. Рибачик, кандидат географічних наук, учитель географії Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»;

– О. Співак, учитель фізики Політехнічного ліцею НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», керівник секції «Енергетика та електротехніка» Київської Малої академії наук учнівської молоді
(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 20.01).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Презентація другого видання міждисциплінарного словника «Філософія науки і культури», створеного міжнародним авторським колективом за редакцією провідного наукового співробітника Інституту

філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України члена-кореспондента НАН України Н. Хамітова, відбулася 18 січня 2026 р.

Презентація відбулася наживо у відомому київському книжковому магазині “Space books” (Голосіївський просп., 89), але вона транслювалася й онлайн, завдяки чому до заходу змогли доєднатися учасники з усієї України та з інших країн.

Змістовно виступили автори, представивши свої терміни. Значна частина з них була з відділу наукових та освітянських методологій і практик Центру гуманітарної освіти НАН України. Від аудиторії звучали цікаві питання й міркування, які актуалізують напрями подальшої творчості.

У процесі неформальної дискусії автори й читачі дійшли згоди, що на відміну від спеціалізованих словників, які представляють одну науку, та енциклопедичних, які представляють багато наук і сфер, міждисциплінарні словники поєднують дві або три науки, що дає авторам змогу здійснювати в співтворчості смисловий синтез, який сприяє відкриттям «на стиках наук».

Водночас всебічно обговорювалася думка про те, що міждисциплінарні словники не тільки посилюють евристичну взаємодію між науками й науковцями, не тільки можуть бути використані викладачами, студентами та аспірантами для розвитку креативності, вони ефективно популяризують наукові досягнення для ширшого кола читачів – є особливим різновидом науково-популярної літератури, яка актуалізує критичне й творче мислення (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 20.01*).

У Національній академії наук України створюють Центр математичних досліджень та освіти ім. М. Остроградського.

В Інституті математики НАН України за рішенням Президії Національної академії наук України засновано нову інституцію – Центр математичних досліджень та освіти ім. М. Остроградського (Mykhailo Ostrohradskyi Center for Mathematical Research and Education). Цим академія пішла назустріч ініціативній групі провідних науковців інституту та Київського академічного університету, які прагнуть консолідувати активну частину наукової й освітньої спільноти навколо збереження національної математичної екосфери. Мета нового осередку не лише створити постійно діючий центр досконалості для високої науки у співпраці з провідними вченими світу за підтримки національних і закордонних донорів, а й реалізувати на практиці концепцію неперервного математичного навчання (від школяра до науковця), створити коворкінг для творчої співпраці між математичною спільнотою та бізнесом, зрештою, підвищити престиж фаху математика.

За словами академіка-секретаря Відділення математики НАН України, директора Інституту математики НАН України академіка НАН України О. Тимохи, який представив на засіданні Президії НАН України мотиваційні

та концептуальні основи центру, за ситуацією в математиці Україна докорінно відрізняється від розвинутих країн і навіть більшості країн, що розвиваються, де в останні роки теж активно створюються математичні центри досконалості. В Україні під гаслом «мені математика не знадобиться» вже понад 10 років систематично руйнується масова математична освіта – як у школі, так і в закладах вищої освіти. Особливо потерпають від цього учні малих міст і сіл, а також регіональних (малих) університетів, де переважно вже ліквідовано математичні факультети (лишилася одна-дві кафедри, де часто-густо читають лекції викладачі, які навіть не захищали дисертацій з математичних наук). Загальний масовий рівень шкільної математичної освіти також стрімко падає, що підтвердили тести PISA-2022 (Programme for International Student Assessment, Програма міжнародного оцінювання учнів). Якість більшості підручників з математики сумнівна.

Україна конче потребує політики нової індустріалізації і створення інноваційного середовища, кадри для реалізації якої неможливо підготувати без когорти професійних математиків та викладачів математики. Водночас фахових математиків в Україні стрімко меншає – через старіння, еміграцію та неможливість підготувати нові кадри, бо молодь часто-густо позбавлена можливості отримати якісну математичну освіту навіть на рівні середньої школи.

Отже, на відміну інших країн, де математичні центри спрямовані переважно на передову науку та міжнародну співпрацю (найяскравішим прикладом – як за змістом, так і формою організації – є Інституту А. Ньютона при Кембриджському університеті), центр в Інституті математики НАН України повинен мати робочі програми, які охоплювали б не лише високу науку та міжнародну співпрацю, а й освіту в широкому розумінні: від шкільної до аспірантської. Таке поєднання науки й освіти академік НАН України О. Тимоха називає «неперервною освітою». Заснування центру є першою спробою реалізувати концепцію «неперервної освіти» на практиці.

Як і всі успішні математичні центри у світі, новостворений центр матиме свою постійну базу – Інститут математики НАН України. Інститут надасть необхідну інфраструктуру й технічну підтримку. Центр також селективно залучатиме науковий кадровий потенціал інституту (включно з аспірантами), а також магістрантів з кафедри математики Київського академічного університету (ця кафедра організаційно є частиною інституту).

Першим кроком у заснуванні центру буде залучення – на правах науково-освітніх партнерів – математичних установ і підрозділів академії, закладів вищої освіти, аби інші математики-науковці та студенти-бакалаври також могли брати участь у програмах центру. Уже залучено Київський академічний університет.

Інститут математики НАН України має досвід організації курсів підвищення кваліфікації – разом з Київським академічним університетом і вчителями математики провідних спеціалізованих шкіл України. І

сподівається на подальше партнерство із цими школами й, безперечно, з Національним центром «Мала академія наук України», зокрема його президентом академіком НАН України С. Довгим, якому не байдужа ідея глибокої інтеграції математичної науки та шкільної освіти.

Математику мають викладати фахові математики. Це правило зрозуміло всьому світові, де спеціальність «дидактика математики» традиційно належить до галузі «математика». Саме тому найвища міжнародна організація з викладання математики “International Commission on Mathematical Instruction” (ICMI, Міжнародна комісія з викладання математики) структурно входить до Міжнародного математичного союзу (International Mathematical Union, IMU), а офіційним представником України в цій комісії є Інститут математики НАН України. Отже, завдяки центру з’являється шанс доєднатися до програм ICMI.

Як й інші математичні наукові центри світу, центр не матиме постійного наукового персоналу, тобто він працюватиме у форматі селективного фінансування окремих наукових, науково-освітніх та освітніх програм, які залучатимуть як українських, так і закордонних учасників. Аналогічні закордонні наукові центри діють так само, задіюючи до фінансування цих програм різних донорів – постійних або під конкретні програми.

Окремою частиною центру має стати коворкінг, де зацікавлені представники бізнесових кіл могли б зустрічатися з фаховими математиками та студентами. Організаційно центр покладатиметься на допомогу від проєкту наукового парку “Academ.city”, який, фактично, уже є неформальним партнером центру.

Центр називатиметься на честь видатного українського вченого, чие 225-річчя відзначається цього року. М. Остроградський (1801–1862) був не лише світилом світової математики та фізики, великим педагогом, а й активним популяризатором української ідентичності, підтримуючи зв’язки з Т. Шевченком, родинами Старицьких і Лисенків. Його постать символізує єдність математичної науки, викладання математики та міжнародного визнання національної математичної школи. Побутовав крилатий вислів «Учись – і будеш Остроградським», який приписують колу тогочасних інтелектуалів. Це демонструє статус М. Остроградського як еталона освіченості.

«Ми повинні взяти на себе відповідальність за майбутнє математичної освіти та науки в країні. Створення цього центру – це шанс об’єднати найкращі інтелектуальні ресурси та вибудувати нову екосистему для розвитку знань», – вважає академік НАН України О. Тимоха.

Заснування Центру математичних досліджень та освіти ім. М. Остроградського, за яке Президія Національної академії наук України одностайно проголосувала на своєму черговому засіданні 15 січня 2026 р., дає старт офіційним переговорам з потенційними партнерами й донорами та підготовці статутних документів. Від заснування до початку роботи Інституту

А. Ньютона в Кембриджському університеті минуло чотири роки, протягом яких формувалася команда партнерів і донорів (fundraising). Україна, на жаль, не має цих чотирьох років, тому потрібно поспішати (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 19.01).

В Інституті біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України 23 січня 2026 р. відбудеться чергове, 20-те, засідання міждисциплінарного загальноакадемічного семінару в галузі природничих наук «Актуальні питання фізико-хімічної та математичної біології». (На момент виходу цього номера бюлетеня засідання відбулося. – Прим. ред.).

Доповідь «Грунтові стрептоміцети – стратегічна біофабрика природних метаболітів для сучасних біотехнологій» виголосить науковий співробітник відділу загальної та ґрунтової мікробіології Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України доктор філософії М. Лобода.

Початок заходу – 10:30 (орієнтовна тривалість – 2 год).

Адреса: Київ, вул. Леонтовича, 9, актовa зала Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України.

Посилання для дистанційного долучення до семінару: <https://meet.google.com/ete-wanq-rza>

У разі повітряної тривоги працює укриття в будівлі Президії НАН України (вул. Володимирська, 54).

Авторські тези доповіді

Стрептоміцети – це справжні біофабрики ґрунту, моря і навіть ендоефітних екосистем, які здатні перетворювати прості субстрати на багатий арсенал природних метаболітів, що змінили розвиток медицини, ветеринарії та агробіотехнологій. Вони не лише продукують антибіотики різного спектра дії (від антибактеріальних до протипухлинних), а й синтезують фітогормони, вітаміни, антиоксиданти і сидерофори, які допомагають їм виживати в конкурентних умовах та взаємодіяти із середовищем існування. Цікаво, що саме завдяки стрептоміцетам людство отримало стрептоміцин – перший ефективний препарат проти туберкульозу, відкриття якого стало революцією у фармакології. Їхня здатність формувати складні вторинні метаболіти робить стрептоміцети не лише ключовими гравцями в екосистемах, а й невичерпним джерелом інновацій для застосувань у різних галузях – від лабораторії до виробництва.

Сьогодні загальний підхід пошуку активних продуцентів і біоактивних сполук спирається на ряд послідовних методів, які застосовуються у відділі загальної та ґрунтової мікробіології Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України. Це передбачає відбір зразків з екстремальних ніш (промислово забруднених територій або ґрунтів, пошкоджених військовими діями, чи засолених ґрунтів), адже саме в таких місцях трапляються бактерії з унікальним метаболізмом. Подальші кроки

поєднують відбір *Streptomyces* spp. на основі результатів біоактивності, виділення ДНК, здійснення секвенування (повного геному або гену 16S rRNA) з подальшим біоінформатичним аналізом, що передбачає молекулярногенетичну ідентифікацію та вивчення закодованих біосинтетичних генних кластерів. Після підбору оптимального складу поживних середовищ і визначення параметрів культивування екстракти готуються для рідинної хроматографії – мас-спектрометрії та визначення сполук, що реально синтезуються в лабораторних умовах. На цьому етапі застосовуються й інші хіміко-аналітичні методи (TLC, HPLC, GC) і методи аналізу молекулярної структури речовин (ЯМР і ІЧ-спектрометрія).

Доповідач представить дослідження щодо вже відомих штамів *Streptomyces*, зареєстрованих в Українській колекції мікроорганізмів і Депозитарії непатогенних мікроорганізмів Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України, а також щодо нових штамів, виділених з екстремальних середовищ, а саме з промислово забруднених і пошкоджених військовими діями ґрунтів. Науковець поділиться результатами вивчення їх застосування в біотехнологіях прискореного відновлення ґрунтів, антистресової, адаптогенної та фітозахисної дії щодо рослин, молекулярногенетичних і біохімічних засад праймінг-ефекту їхніх вторинних метаболітів. Слухачі дізнаються про новий біотехнологічний підхід ремедіації ґрунтів, пов'язаної з конструюванням мікробного фітосорбенту й отриманням зеленої енергії, про перспективи використання вторинних метаболітів стрептоміцетів у методах зеленого синтезу наночастинок, пошуку противірусних і протипухлинних засобів, а також про те, які ще актуальні проблеми можна розв'язати, використовуючи біосинтетичний потенціал стрептоміцетів.

Довідково. Міждисциплінарний загальноакадемічний семінар у галузі природничих наук «Актуальні питання фізико-хімічної та математичної біології» започатковано на базі Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України відповідно до Постанови Президії НАН України № 134 від 22 березня 2023 р.

Мета семінару – періодичне заслуховування й обговорення наукових доповідей, присвячених застосуванню сучасних експериментальних і теоретичних методів хімії, фізики й математики для розв'язання нагальних проблем сучасної біології, зокрема в галузі біохімії, біофізики, молекулярної та клітинної біології, біоенергетики, геноміки, медичної біології, фармакології, нанобіотехнології, системної, синтетичної біології.

Семінар унеобхіднений прогресом таких «перехресних» наук і наукових напрямів, як біофізична хімія, фізична біохімія, хімічна біофізика, біохімічна фізика, фізико-хімічна біологія, фізика живого, математична біофізика, теоретична біологія, біоінформатика, штучний інтелект в біології та медицині тощо.

Засідання семінару щомісяця відбуваються в Актовій залі Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України (Київ, вул. Леонтовича, 9). Долучитися до семінару можна також в онлайн-режимі. «Двері» семінару відкриті не лише для науковців Національної академії наук України та працівників і студентів українських закладів вищої освіти, а й для всіх охочих.

Пропозиції щодо виступів з доповідями (обсяг тез доповіді – 1–2 с.) надсилайте, будь ласка, на електронні скриньки керівника семінару, заступника директора з наукової роботи Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, завідувача відділу біохімії м'язів цього інституту академіка С. Костеріна: kinet@biochem.kiev.ua; kosterin.serg@gmail.com

За анонсами засідань семінару стежте також на сайті Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України.

Відеозаписи попередніх засідань доступні на ютуб-каналі інституту (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 15.01*).

Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України – 60 років: програма Урочистих зборів (На момент виходу бюлетеня захід уже відбувся. – Прим. ред.).

В Інституті теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України 22 січня 2026 р. відбудуться Урочисті збори з нагоди 60-річчя від дня його заснування.

Програма

10:00 Реєстрація

Слайд-показ «Ретроспектива інституту»

11:00 Відкриття Урочистих зборів

11:10 Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України: 60 років наукового поступу. Директор інституту доктор фізико-математичних наук С. Перепелиця

11:40 Привітання Президії НАН України

12:00 Вручення дипломів новим Почесним докторам інституту, інавгураційні промови

12:45 Перерва

Слайд-показ «Ретроспектива інституту»

13:15 Презентація фільму про інститут

Привітання від установ

Інститут теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України – провідний науковий центр України, де здійснюються дослідження фундаментальних природних явищ методами теоретичної і математичної фізики з використанням сучасних обчислювальних засобів і комп'ютерних симуляцій.

Заснований у 1966 р., за 60 років своєї історії інститут пройшов славетний шлях, демонструючи високий рівень наукових досліджень.

Сьогодні науковці інституту по праву пишаються здобутими результатами у галузях фізики високих енергій, астрофізики, квантової теорії поля, математичної фізики та теорії інтегрованих систем, фізики конденсованого стану речовини, квантових процесів у наносистемах, квантової оптики та квантової інформації, статистичної фізики нерівноважних систем, теорії плазми, ядерної фізики, біофізики, математичного моделювання, а також розвитком новітніх комп'ютерних технологій і сучасних обчислювальних методів.

Дбаючи про розвиток нових наукових напрямів, співробітники інституту підтримують наукові традиції, започатковані видатними вченими – М. Боголюбовим, О. Давидовим, О. Ситенком, О. Парасюком, І. Юхновським, П. Фоміним та ін.

Протягом багатьох років інститут розвивався під керівництвом академіка А. Загороднього – нині президента Національної академії наук України. У 2024 р. інститут очолив доктор фізико-математичних наук С. Перепелиця.

Вагомі здобутки науковців інституту підтверджуються численними державними, академічними та міжнародними нагородами.

Нині, незважаючи на виклики та труднощі воєнного часу, науковці Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України продовжують наполегливо працювати, роблячи свій внесок у зміцнення національної безпеки, міжнародного авторитету держави та заради майбутнього України (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 21.01).

Науковці академії представлять свої здобутки у збереженні й оцифруванні культурної спадщини євреїв України (анонс)

У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (Київ, вул. Володимирська, 62, велика читальна зала Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського) 27 січня 2026 р. відкриється виставка «У світлі Тори: Барвистий світ ортодоксальних євреїв до настання часів лихоліття», приурочена до Міжнародного дня пам'яті жертв Голокосту. Під час заходу науковці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського й Інституту проблем реєстрації інформації НАН України представлять свої результати у збереженні й оцифруванні культурної спадщини євреїв України.

Програма

Вітальні слова:

– генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського член-кореспондент НАН України Л. Дубровіна;

– Надзвичайний і Повноважний Посол Угорщини в Україні Його Високоповажність А. Хеізер;

– Надзвичайний і Повноважний Посол Держави Ізраїль в Україні Його Високоповажність М. Бродський;

– представник Головного рабина Києва (з вітанням від імені місцевого єврейського релігійного керівництва).

Доповіді та презентації:

1. «Скарби єврейської культури в Україні»: спільний проєкт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Інституту проблем реєстрації інформації НАН України».

Автори доповіді-презентації:

– заступник директора з наукової роботи Інституту проблем реєстрації інформації НАН України член-кореспондент НАН України А. Крючин;

– директор Інституту проблем реєстрації інформації НАН України академік НАН України В. Петров;

– провідний науковий співробітник Інституту проблем реєстрації інформації НАН України кандидат технічних наук І. Косяк.

2. «Єврейська історико-культурна спадщина у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського».

Авторка презентації – т. в. о. завідувача відділу фонду юдаїки Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського Т. Батанова.

Доповіді та презентації відбудуться в межах виставки «У світлі Тори: Барвистий світ ортодоксальних євреїв до настання часів лихоліття», яку організовують Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського і Посольство Угорщини в Україні у співпраці з Будапештським меморіальним центром Голокосту. У день відкриття виставки в експозиційному просторі транслюватимуть відеозаписи, надані Будапештським меморіальним центром Голокосту, а для аудіосупроводу використовуватимуть автентичні записи традиційної єврейської музики та фольклору, що їх оцифрували Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського й Інститут проблем реєстрації інформації НАН України.

Початок заходів – о 12:00 (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 23.01).

Відбувся круглий стіл, присвячений 130-річчю від дня народження видатного українського сходознавця А. Ковалівського.

Наприкінці 2025 р. в Інституті сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України в онлайн-форматі відбувся круглий стіл «Східна Європа за часів Ахмеда ібн Фадлана: до 130-річчя від дня народження А. П. Ковалівського».

А. Ковалівський (1895–1969) – видатний український сходознавець, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки Української РСР. Він став відомим у науковому світі насамперед завдяки дослідженню твору («Записки») середньовічного арабо-мусульманського автора А. ібн Фадлана

про подорож посольства халіфа ал-Муктадіра із Багдада до Волзької Булгарії (921–922) – унікальної писемної пам'ятки, яка стала незамінним джерелом відомостей про народи Східної Європи у добу раннього Середньовіччя. Найкращі роки життя А. Ковалівського пов'язані з Україною, зокрема з Харковом, де він плідно працював у Харківському державному університеті (нині Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна).

Засідання відкрила доповідь завідувача кафедри нової та новітньої історії Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна доктора історичних наук, іноземного члена Болгарської академії наук, професора М. Станчева «Професор Харківського державного університету А. П. Ковалівський: основні етапи життя (1895–1969)». М. Станчев зупинився на віхах життєвого шляху А. Ковалівського, навівши при цьому маловідомі факти з життя його батьків і членів родини. У своєму виступі М. Станчев відзначив, що А. Ковалівський запам'ятався як людина, до кінця віддана науці.

Активну участь в обговоренні доповіді М. Станчева взяв відомий український індолог, професор кафедри нової та новітньої історії Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна доктор історичних наук О. Чувпило, який особисто був знайомий з А. Ковалівським з 1967 р. У своєму виступі професор поділився власними враженнями від спілкування з А. Ковалівським. Доповідач також зазначив, що попри значну кількість праць, присвячених А. Ковалівському та його науковому доробку, у вивченні життя і творчості науковця залишається чимало білих плям.

Засідання круглого столу продовжив старший науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України кандидат історичних наук В. Балушок із доповіддю «А. П. Ковалівський і культурний, ментальний, фізичний спадок степових народів в Україні». Доповідач насамперед підкреслив, що в українській культурі й ментальності завжди був присутній Схід. Етноси східного походження не тільки проходили повз українські землі, а й залишалися тут, утворюючи окремі етнічні групи (гагаузи, севрюки тощо). Ціла низка елементів у традиційній культурі українців сприймаються як питомо українські, хоча своїм походженням вони пов'язані зі Сходом.

З доповіддю «Печеніги Північного Причорномор'я за даними письмових джерел» від Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України виступив відомий український історик доктор історичних наук О. Головка. Доповідач відзначив ґрунтовність підходу А. Ковалівського до вивчення арабських середньовічних джерел, особливо до підготовки перекладу такої значущої і складної писемної пам'ятки, як «Записка» Ахмеда ібн Фадлана про подорож посольства багдадського халіфа до Волзької Булгарії. Вчений також узяв участь в обговоренні виступів інших учасників наукової зустрічі, поділився спогадами про час свого навчання і роботи на історичному факультеті Харківського університету.

Після перерви засідання круглого столу продовжив відомий український археолог доцент Харківського національного педагогічного університету ім. Г. Сковороди кандидат історичних наук В. Колода з доповіддю «Відносини населення Хозарського каганату і східних слов'ян в контактній зоні Сіверського Дінця (основні висновки археологічних досліджень кінця XX – початку XXI ст.)». У своїй доповіді дослідник наголосив, що «Повість минулих літ» неодноразово відзначала контакти хозар із племінними союзами слов'ян – із полянами, сіверянами, в'ятичами тощо. Традиційно ці взаємини намагалися розглядати в негативному руслі, наголошуючи на агресивності кочового світу, представленого хозарами. Як зазначив дослідник, спостерігався значний вплив кочового світу на слов'янські поселення, що проявилось в господарському, соціальному та культурному аспектах. Однак був і зворотний процес – впливи йшли від слов'ян на носіїв салтівської культури, але в менших масштабах.

Завідувач відділу археології Харківського історичного музею ім. М. Сумцова кандидат історичних наук В. Аксьонов виступив із доповіддю «Нові дані про аланське населення Верхнього Салтова хозарського історико-культурного періоду». Дослідник зазначив, що у Верхньому Салтові було виявлено два антропологічні типи, що може свідчити про певну строкатість у походженні населення. Дані аналізу ДНК свідчать про генетичний зв'язок населення Верхнього Салтова як із Північним Кавказом, так і з Центральною Азією, але у Верхньому Салтові чисельно переважав перший тип населення.

Завершив засідання круглого столу виступ модератора доктора історичних наук, професора О. Бубенка, який представляв одночасно установи двох академій – Національної академії наук України і Болгарської академії наук. У своїй доповіді «Внесок А. П. Ковалівського в дослідження походження населення Волзької Булгарії» О. Бубенко зазначив, що аналіз письмових джерел, започаткований А. Ковалівським, у поєднанні з науковими дискусіями, дає підстави вважати, що лише одне з чотирьох зафіксованих племен Волзької Булгарії мало власне болгарське, тобто прототюркське походження. Тому особливу увагу було приділено походженню трьох інших племінних груп: барсула, есегел та сувар. Барсула (баранджар) розглядаються як нащадки барсілів, які у ранньому Середньовіччі мешкали на Східному та Центральному Передкавказзі; їхнє походження доцільно пов'язувати з народами хозарського кола. Есегел ідентифікується як етнічна група середньоволзького походження, імовірно, нащадки фінно-угорських племен, що увійшли до складу болгарського союзу. Суваз (сувар), як справедливо вважав А. Ковалівський, за низкою джерел, були спадкоємцями савірів, відомих на Східному Кавказі та в Передкавказзі у VI–VII ст., і на ранніх етапах історії Волзької Булгарії проживали на лівому березі Волги. У підсумку було підкреслено, що ідеї А. Ковалівського про поліетнічний характер політичного

об'єднання Волзька Булгарія продовжують підтримуватись сучасними істориками, археологами, лінгвістами та етнологами.

У дискусіях взяли участь О. Головка, В. Балушок, В. Колода, В. Аксьонов та О. Бубенок. Науковці висловили одностайне задоволення з приводу того, що круглий стіл, присвячений пам'яті А. Ковалівського, вдалося провести попри складні виклики воєнного часу. Було зазначено, що всі доповіді учасників заслуговують на увагу і мають бути оприлюднені для ширшого загалу. О. Бубенок звернув увагу на те, що теперішній круглий стіл – третій за ліком науковий захід, проведений Інститутом сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України на честь А. Ковалівського. Так, у 1995 р. інститут був співорганізатором конференції у Харкові, присвяченої сторіччю А. Ковалівського. У 2015 р. Інститут сходознавства виступив організатором ХІХ Сходознавчих читань А. Кримського, приурочених до 120-річчя від дня народження А. Ковалівського. Цій самій події було присвячено окремі числа періодичних видань інституту: четвертий номер журналу «Східний світ» за 2015 р. та 13-й том щорічника «Хозарський альманах».

На засіданнях круглого столу також були присутні дослідники: Л. Чувпило, Ц. Степанов, М. Волощук, О. Файда, Ю. Петрова, В. Приймаченко.

Повний запис круглого столу можна переглянути на ютуб-каналі Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України.

Більш докладна інформація – на сайті Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 23.01).

Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки

Відбулася п'ята Міжнародна конференція з теоретичних аспектів дослідження літератури фентезі.

П'ята (англомовна) міжнародна конференція із серії «Теоретичні аспекти дослідження літератури фентезі» відбулася 16–17 січня 2026 р. Конференцію організував Центр з дослідження літератури фентезі при Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (керівниця – доктор філологічних наук Т. Рязанцева) у співпраці з Державним університетом «Житомирська політехніка» (співорганізаторка від університету – співголова Центру з дослідження літератури фентезі, завідувач кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики факультету педагогічних технологій та освіти впродовж життя кандидат філологічних наук Є. Канчура) й Університетом імені Ататюрка (Ерзурум, Турецька Республіка; співорганізаторка від університету – викладачка літературного факультету, докторантка Одеського національного університету імені І. І. Мечникова кандидат філологічних наук О. Бойко), а також за підтримки доцента кафедри англійської філології і

філософії мови факультету германської філології і перекладу Київського національного лінгвістичного університету кандидата філологічних наук О. Тихомирової та незалежних українських дослідниць – кандидатів філологічних наук Д. Мельник й О. Філоненко. Захід об'єднав фахівців із провідних наукових установ і закладів вищої освіти України, багатьох країн Європи, Бразилії та Австралії.

Магістральні принципи конференції, формат «усі слухають усіх», тематична організація секцій і поступовий перехід від загальних до конкретних питань як основа формування програми лишилися незмінними. Наукова зустріч провадилась онлайн і присвячувалась репрезентаціям і функціонуванню музики, танців і театру, а загалом – розваг як індустрії та форми дозвілля у творах метажанру фентезі XX і XXI ст. Особливий акцент було зроблено на ролі розваг у розбудові вторинних світів і магічних систем.

Першого дня учасники обговорили музичний і хореографічний дискурс літератури фентезі, другого – взаємодію метажанру з полімодальними формами мистецтва (цирк, театр, кінематограф, телебачення). Музика, танець і ритм як ключові образи функціонування світобудови в онтопоетиці літератури фентезі дістали висвітлення з позицій філософії та історії літератури, корпусної лінгвістики, культурології, фольклористики, гендерних, дискурсивних, інтермедіальних та інших підходів. Кожна секція завершувалась активними дискусіями.

Пленарне засідання відкрила керівниця Центру з дослідження літератури фентезі при Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, провідний науковий співробітник відділу компаративістики цього інституту доктор філологічних наук Т. Рязанцева, яка у короткому вступному слові привітала учасників конференції від імені Інституту літератури і виголосила доповідь «Чудеса творяться тут. Центр з дослідження літератури фентезі при Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Коротка історія: 2015–2025».

Засідання продовжила лекція спеціального гостя конференції, гостьового дослідника Університету Гронінгена (Нідерланди) доктора Г. Вільямса «Музика, метафора і магічна механіка у креативній перспективі».

Спеціальною гостею наступного дня конференції стала завідувачка кафедри романо-германської філології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка кандидат філологічних наук Н. Криницька – з лекцією «Онтопоетична модель світу як ритму у сучасній фантастиці».

Матеріали цьогорічної конференції планується опублікувати окремим виданням. Готуються до оприлюднення й відеозаписи виступів. Наразі ж на сторінці Центру з дослідження літератури фентезі на сайті Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України доступний буклет конференції, що містить програму заходу з анотаціями усіх доповідей.

Центр висловлює вдячність учасникам зустрічі і особливо колегам, які долучилися до її організації та проведення. Результат цих спільних зусиль укотре продемонстрував ефективність творчої співпраці наукових центрів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України з представниками українських закладів вищої освіти, а також з українськими дослідниками, які наразі працюють за кордоном. У розробленні конференційних програм Центр з дослідження літератури фентезі незмінно керується чіткими теоретичними і методологічними орієнтирами, а також стандартами академічної доброчесності. Розширення академічних контактів і міжнародної комунікації триває, чому цьогоріч істотно посприяв англомовний формат заходу. Задля підвищення видимості українського літературознавства на міжнародній арені вирішено від 2026 р. й надалі зробити цю наукову зустріч і публікації Центру з дослідження літератури фентезі при Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України повністю англомовними.

Організатори також сердечно дякують і доземно вклоняються Силам оборони України, завдяки хоробрості та стійкості яких можуть досліджувати й обговорювати літературу фентезі. Попри всі негаразди (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 19.01*).

Представництво Фонду цивільних досліджень та розвитку США (CRDF Global) надає гранти українським науковцям на відвідування міжнародних наукових заходів.

Представництво Фонду цивільних досліджень та розвитку США (CRDF Global) продовжує програму підтримки українських науковців шляхом надання грантів на відвідування міжнародних наукових заходів (конференції, семінари, тренінги тощо). Гранти надаються українським вченим, технічним спеціалістам та інженерам, які працюють у сфері авіакосмічних досліджень, матеріалознавства та нових матеріалів, штучного інтелекту та квантових обчислень, ядерної фізики, інших передових галузях фізики та хімії, а також дотичних до них напрямів наукових розробок та досліджень.

Успішні заявники мають можливість отримати до 2,500 дол. на покриття витрат, пов'язаних з поїздкою. Розглядаються міжнародні заходи, що відбуватимуться протягом усього 2026 р.

Для участі в конкурсі необхідно надіслати заявку на електронну адресу: uasience@crdfglobal.org

Кінцевий термін подачі заявок – 1 жовтня 2026 р.

Заявки повинні містити чітко визначену мету, включно з обґрунтуванням та зазначенням переваг заявника, необхідних для його успішного просування в наукових дослідженнях та/або кар'єрного розвитку. Обов'язковою вимогою для отримання грантової підтримки є участь заявника у науковому заході з доповіддю чи презентацією його результатів.

За необхідності, працівник Офісу сприяння міжнародній грантовій діяльності НАН України надасть Вам додаткові консультації. Контактні дані: e-mail: s.lev@nas.gov.ua, тел.: (044) 239-67-99 (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>)). – 2026. – 23.01).

Оголошено нові конкурси CERIC-ERIC для доступу до сучасної дослідницької інфраструктури.

Консорціум науково-дослідницької інфраструктури Центральної Європи CERIC-ERIC оголошує відкриття нових конкурсів щодо надання доступу до сучасного обладнання для здійснення комплексних, у т. ч. міждисциплінарних досліджень.

CERIC об'єднує в собі сучасну науково-дослідницьку інфраструктуру країн Центральної та Східної Європи задля забезпечення розвитку науки та промисловості в галузі дослідження матеріалів, біоматеріалів, нанотехнологій, тощо та надає відкритий доступ до цієї інфраструктури. Спільне використання провідних національних дослідницьких інфраструктур європейських країн дозволяє знаходити інноваційні рішення суспільних проблем у сферах енергетики, охорони здоров'я, харчування, культурної спадщини тощо. Мережа CERIC-ERIC на сьогодні надає доступ через єдину точку входу до понад 60 різноманітних одиниць сучасного наукового та технологічного обладнання, розташованого в країнах Європи.

Доступ до інфраструктури CERIC відкритий для науковців з України.

Граничний термін подання пропозицій:

3 березня 2026 р. – для попередньої оцінки подання з можливістю внесення поправок і покращення заявки.

31 березня 2026 р. – рекомендовано тільки для досвідчених користувачів (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>)). – 2026. – 23.01).

Наукові видання НАН України

Доступний випуск інформаційно-аналітичного бюлетеня «Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс» за грудень 2025 р.

Пропонуємо вашій увазі черговий випуск (№ 11 (215), грудень 2025 р.) інформаційно-аналітичного бюлетеня «Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс», підготовленого у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.

У номері:

– міжнародна коаліція обговорила підтримку українських дослідників та шляхи подолання впливу науковців;

– нова державна система індивідуальної підтримки науковців: Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію «Національна система дослідників України»;

– позачергова державна атестація наукових установ та закладів вищої освіти;

– МОН розпочало конкурсний добір наукових фахових видань України;

– Google NotebookLM для аналітичної роботи з науковими джерелами.

Довідково. «Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс» – щомісячний інформаційно-аналітичний бюлетень матеріалів медіа, в якому висвітлюються питання підвищення ефективності наукової діяльності, перебіг реформування української науки, її внесок у суспільний розвиток і підвищення обороноздатності країни, подається інформація про міжнародну наукову співпрацю, здобутки української науки та досвід розвитку наукових досліджень за кордоном. Докладно аналізуються публікації про проблеми цифрової трансформації суспільства, впровадження інноваційної моделі економіки, сучасні аспекти наукової цифрової комунікації. Особлива увага приділяється суспільній дискусії з питань реформування наукової сфери та популяризації науки в українському суспільстві. Подаються наукові статті й аналітичні матеріали науковців Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Бюлетень є додатком до журналу «Україна: події, факти, коментарі» (виходить двічі на місяць), присвяченого висвітленню й аналізу найактуальніших подій суспільного життя в економічній, політичній та соціальних сферах, проблемам ефективності державотворчого процесу в Україні (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2026. – 12.01*).